

MIHNEA
GHEORGHIU

Patetica '77

piesă în două părți
după Duiliu Zamfirescu

Personajele:

MIHAI CERNĂTESCU,
șeful de cabinet al primului ministru
Dr. DINU CERNAT,
redactor-șef al unui ziar socialist
Dr. MATEI DAMIAN,
șeful Eforiei spitalelor
ALEXA DAMIAN

(născută Cernătescu), soția lui
ALEXANDRU, copilul lor
MISS SHARP, guvernanta acestuia
AMZA RIZESCU, mare proprietar
VICKY (născută Cernătescu), soția lui
CĂPITANUL DUDESCU
MARY (născută Cernătescu), soția lui
NATALIA IPSILANTI
ANA GOLESCU, studentă
NICOLAE POIENARU
ELENA POIENARU
(născută Golesecu), soția lui
MIHAIL KOGĂLNICEANU,
ministru de externe
I. BRĂTIANU,
prim-ministru
C. A. ROSETTI,
președintele Camerei deputaților
LEFTER, primarul satului Cernătești

FIRAN, potcovarul satului
TAFTĂ, vătaful
ION ION, țăran
FLOAREA, soția lui
UCENICUL, fiul lor
DOBROGEANU-GHEREA
ZUBCU CODREANU
VINTILĂ ROSETTI, student
MIRCEA ROSETTI, student
MOISE TITUS, student ardelean
MOISE VALERIAN, fratele lui, ofițer
NICOLAE GRIGORESCU
CAROL POPP DE SZATHMÁRY
COLONELUL CERCHEZ
VALTER MĂRĂCINEANU
MAIORUL ȘONTU
DEPUTATUL FLEVA
PRINȚUL CAROL
PRINCIPESA ELISABETA
CNEAZUL SERGIU
MARELE DUCE NICOLAE
BARONUL STUART, consulul rus
CONSULUL FRANȚEI
CONSULUL AUSTRIAC
ZETĂRUL
DOI NEGUSTORI

Muncitori și țărani, studenți, diplomați străini, ofițeri, ostași, servitori și alți
figuranți

Unele roluri pot fi interpretate de același actor.

PARTEA I

Pentru întregul spectacol, spațiul scenic va fi utilizat spre a se sugera simultaneitatea sau succesiunea evenimentelor, prin localizarea lor specifică (elemente realiste de decor, cu atenție deosebită la detalii), la un moment dat, folosindu-se turnantele și gli-santele (eventual, „fețe de cortină”) și diferențele de nivel, acolo unde este cazul.

Efortul creator al scenografului trebuie să susțină rapiditatea transformării spa-țiului de joc.

Acțiunea începe la București, în primăvara anului 1877. Un colț de stradă cen-trală, sub un felinar, în fața hotelului „Capșa”. Un mic vinzător de ziare, copil de țăran oltean, cu halat de ucenic de tipografie, își face bine negustoria.

UCENICUL : Ziare, luați „Românul”, ediție specială !... „Eșuarea Conferinței” ! (Citește tare titlurile mari de pe manșeta ziaru-lui, silabisind.) „Războiul ruso-turc, inevi-tabil !” „Consiliu de coroană” !... Ziareee !...

(Citiți trecători iau ziarul și-l deschid din mers, cu vădit interes, comentând știrile. Doi domni salută o doamnă cu umbreluță. Se aud trecând trăsurile pe Podul Mogoșoaiei. Un fel de gentleman farmer pitoresc cum-pără ziarul și se oprește-n colțul uliței, atras de ultimele știri, strigate de micul „ziarist”.

Apoi, lumina scenei descoperă interiorul unei elegante odăi din hotelul de vis-à-vis, cu fața la strada unde se petrec cele de mai sus.)

MIHAI (privind strada) : Ia te uită, trece mămă ! De ce-o fi ieșit la ora asta ?

NATALIA (reținându-și un căscat) : Sora ta e matinală. A rămas așa, de la moșie... (Se ridică lenevos și vine lângă el, aju-tându-l să-și lege cravata, cu un gest tandru.) Unde e ?

MIHAI (întorcându-se spre ea) : A trecut. Ce faci ? Mă grăbesc ; azi e Consiliu...

(Mihai pare nițel agasat de cochetăria femeii și se desprinde politicos din brațele ei, poate, cu un gest prea precipitat. Natalia îl privește scurt, aproape rece, apoi zîmbește iarăși, stăpînindu-și resentimentul.)

NATALIA : Ne vedem astă-seară ?

MIHAI : Nu știu.

NATALIA : Unde mănînci la prînz ?

MIHAI : Nu știu. La club.

(Natalia îl ia de mină și-l așază pe un scaun, cu un gest molatic, dar imperativ. Mihai e gata să repete „mă grăbesc”, dar cedează, vizibil plictisit de o insistență pe care i-o cunoaște, ca să evite o scenă „de menaj”, de asemenea, cunoscută.)

NATALIA : Mihai, poți răspunde sincer la o întrebare directă ?

MIHAI : Nu știu. Situația e clară, nu-i așa ?

NATALIA (ca și cum nu l-ar fi auzit) : Pen-tru ce vrei să ne separăm ? E o altă femeie ?

MIHAI : Nu.

NATALIA : Știam, aș fi bănuit imediat. Dar, atunci ? Am înțeles că sora ta, Alexa, n-are nimic împotriva, ba chiar *cela lui serait agréable, d'avoir une belle-soeur rangée...*

MIHAI : Alexa m-a dădăcit destul ; e vorba de mine. O legătură pe care...

NATALIA : O legătură pe care o putem le-galiza aici, sau la Paris, oriînd... Te gin-dești la cariera ta ?

MIHAI : Poate...

NATALIA (rîzînd provocator) : Domnul Bră-tianu ar fi flatat ca șeful său de cabinet să se căsătorească cu o Ipsilanti. Ar fi o excelentă investiție și pentru politica voastră. Rudele noastre au poziții influ-ente la Paris, la Constantinopol și chiar la Saint-Petersburg. Ai putea face un ambasador *très efficace* în orice capitală. *En plus, tu en auras les moyens...*

MIHAI (incurcat) : *Il ne s'agit pas de ça...*
Am mai vorbit despre asta, Natty.
NATALIA (reținută) : Te deranjează diferența de vîrstă ? *Tu n'es plus un gamin, voyons !...*

MIHAI : Ești teribil de posesivă...

NATALIA (rănită, gata să plîngă) : Pentru că te iubesc, Mihai, și iubirea e posesivă... Iartă-mă, nu par o sentimentală, știu, dar e purul adevăr !... Lasă, ești grăbit, vorbim altă dată...

MIHAI (agatat uricios) : Ai mereu inițiativa, te tirgusești, folosești orice prilej... Nu înțelegi ?...

NATALIA : Înțeleg, dragul meu. (Plinge.) Am înțeles din prima clipă ; nu trebuie să mi-o spui brutal, ca să „înteleg“... O femeie acceptă greu să fie abandonată... Înțelegi ? (Își șterge lacrimile, se stăpînește și pe chipul ei reapare zîmbetul feminin, stereotip, al frumuseii aristocrate care face mîndria saloanelor bucureștene. Schimbă tonul.) Vii la ceai, la Alexa ?

MIHAI (ușurat) : Poate. (Îi sărută mîna.)
Au revoir. (Iese.)

(După ieșirea lui Mihai din cameră, Natalia se rează la masa de toaletă și se privește lung în oglindă, descoperindu-și ridurile incipiente, apoi își recapătă, încet, toată stăpînirea de sine și, parcă de acord cu imaginea, ridică fruntea, încrezătoare și mîndră de feminitatea și de frumusețea ei.

Îeșind pe trotuar, salutat respectuos de portarul galonat al hotelului, Mihai e atras de aglomerația din jurul vinzătorului de ziare și trece strada, să-și cumpere unul. Pe trotuarul celălalt se izbește de un alt cumpărător grăbit. E un bărbat cam de vîrsta lui, ceva mai trecut, îmbrăcat ca un gentleman-farmer, care, întorcîndu-se, îi vorbește, cu ziarul deschis în mînă, deși nu-l zărise pe Mihai. Este Nicolae Poienaru.)

MIHAI : Pardon.

POIENARU : Oh, pardon. Nu v-am zărit. (Vorbînd, parcă, singur.) Ce zici, domnule ? Vine războiul ! (Se uită mai lung la Mihai.) Stai, nene. Nu ești Cernătescu ? Cernătescu Mihai ! Ba, pe dracu ! Ce stau să mai întreb ? Ești Cernătescu Mihai, în persoană ! Presupun că dumitale ți-e mai greu să mă recunoști în acest acutament de gentleman-farmer. Vin direct de la Poiana, de la țară, și n-apucai să mă schimb de-azi-dimineață...

MIHAI (recunoscîndu-l) : Poienaru Nicolas, prince valaque și studinte-n drept !

POIENARU : În persoană ! (Își string mîna, apoi se îmbrățișează și schitează împreună doi pași de menuet — probabil, o glumă studentească de-a lor — spre mișcarea unor trecători.) Pe unde te-ai ascuns, nenșorule, de cînd te-ai întors de la Paris ? Cinci ani !... Te-ai însurat ?

MIHAI : Nu... prea.

POIENARU : Ești omul meu ! Te grăbești ? Mergi la Consiliu ? Știi tot ! Fac pe distratul, dar știi tot. Cum te-mpaci cu Brătianu ? E tare ! Bravos. Ce faci diseară ? Ești prins ?

MIHAI : Nu... știu.

POIENARU : Perfect. (Scoate ceasul din buzunarul vestei.) Îți acord o învoire de zece ore. Cinezi cu mine. Vîno să ne plictisim împreună, în familie. Dar se mînînce bine. Avem de vorbit. Ești grăbit ? ! Vorbim diseară ! A ce soir ! (Poienaru se înfundă cu nasul în ziar și face stînga-mprejur ; dar își aduce aminte că a uitat ceva.) Mihai !

MIHAI (își cumpără ziarul și se întoarce brusc) : Ce mai e ?

POIENARU : Adresa !

MIHAI : Ce adresă ?

POIENARU : Adresa mea. Cercului, 10. Ții minte ? (Descrie cu mîna un cerc în aer și arată cele zece degete.) *Au revoir !*

(Mihai dă din cap că a înțeles și pleacă, grăbit, în direcția opusă, rîzînd. Își aruncă ochii, din mers, pe pagina întii a ziarului „Românul“, cu titlul pe cinci coloane : „Eșuarea Conferinței ! Războiul ruso-turc este inevitabil. Consiliu de Coroană“. Grăbește pasul printr-un grup de studenți gălăgioși și aproape că-i cade-n brațe o studentă. Schimb de scuze. Studenta intră în grupul colegilor ei și se pierde în mulțimea tinerilor, dintre care unii poartă uniforma altor facultăți. Ea este Ana Goleșcu, tînăra cumnată a lui Poienaru.)

(Scena rulantă ne descoperă o sală de curs de la Universitate, plină de tineri veniți să audieze cursul special al lui Kogălniceanu, care se vede în fund. În aula nu mai sînt locuri. Ultimul grup, în care se află și Ana, e oprit la ușă de un servitor, care le face semn să păstreze liniște, fiindcă vorbitorul și-a început conferința. Ana se strecoară, profitînd de o clipă de neatenție a cerberului, și pătrunde în ultimul rînd de bănci al amfiteatrului, adică cel mai apropiat de rampă. Un student, galant, îi cedează locul și se așază, alături de alți băieți, jos, pe trepte. E o liniște respectuoasă.)

KOGĂLNICEANU : ...Pentru că orice conflație, oricît de avantajoasă ar fi ea uneia sau alteia dintre puterile mari, sau tuturor, nu poate decît să dăuneze țărilor mici, îndeobște supuse bunului-plac al surorilor lor mai mari. Experiența principatelor române furnizează numeroase asemenea exemple istoriei Europei, domnilor, pentru că, luați aminte... (Vorbitorul serie cifre și trage linii și acolade, cu creta, pe

tablă, ca să fie mai explicit.) În timp de un secol și jumătate de la începutul luptelor între Rusia și Turcia, opt mari războaie, 22 de invaziuni armate, turcești, rusești și austriace, au sîngerat și pustiit această încercată țară, și cu fiecare război, cu fiecare invaziune, guvern, instituțiuni, drepturi naționale, totul a fost călcat în picioare de năvălitori și cotropitori. Da, domnilor studenți și domnișoare studinte — căci remarc printre domniile-voastre și citeva reprezentante ale sexului grațios — de o pildă, va să zică... (Privirile studenților s-au îndreptat, automat, spre persoanele indicate de complimentul profesorului, și Ana, care nu scapă acestor priviri admirative, roșește de timiditate și de plăcere, grăbindu-se să noteze în caietul ei citeva dintre datele pe care Kogălniceanu le scrie pe tablă.) Să recapitulăm: 1711, război între Petru cel Mare și Sultanul Alunet al III-lea; urmează trecerea trupelor țariste, peste Nistru, și invaziunea turcească, sub vizirul Baltagi, de peste Dunăre. Între 1716 și 1718, între Carol al VI-lea al Germaniei și același Sultan Ahmet al III-lea, cu invaziunea imperiailor, sub Stainville, și invaziunea turcească și tălărească...

(Studentul care i-a cedat locul Anei i-a urmărit privirea tot timpul și, surprinzîndu-i-o, o întreabă ceva.)

STUDENTUL: Sînteți studentă la noi?

ANA: Nu. Sînt la Medicină.

STUDENTUL: Vă place istoria?

ANA: Da. O boală ereditară. Sst!...

STUDENTUL (în șoptă): Cum te cheamă?

ANA: Golescu Ana.

STUDENTUL: Rudă cu eroul de la...

ANA: Da. (Îi face iarăși semn că a venit să-l asculte pe Kogălniceanu.)

KOGĂLNICEANU (urmează): Al cincilea război ruso-turc, între Caterina a II-a a Rusiei, Iosif al II-lea al Germaniei și Sultanul Abdul Hamid, a fost urmat de invaziunea imperiailor, sub prințul Coburg, a lui Suvoroff și a lui Selim. Al șaselea război, de la 1806 la 1812, între Tarul Alexandru I și Sultanii Selim al III-lea, Mustafa al IV-lea și Mahmud al II-lea, a dus la încorporarea Basarabiei în Imperiul țarist, iar mai târziu învingătorii lui Napoleon, reîmpărțindu-și Europa, pe noi ne-au uitat în fîntina părăsită unde a putrezit trupul sfîrtecat al lui Tudor Vladimirescu... (Vocea slăbește. Sună de ieșire.)

(La ieșire, cei doi tineri discută cu o polițete tipică generației aceluia sfîrșit de veac.)

ANA: Mă interesează prietenii dumitale; dar, deocamdată, nici dumneata nu mi-ai fost prezentat.

MOISE TITUS: Neavînd cine, mă prezint singur. Sînt ardelean, mă numesc Moise

Titus și urmez Literele și Juridicul. Părintele meu este preot, iar fratele, ofițer, dincolo.

ANA: Dincolo? Adică, unde?

MOISE TITUS: Dincolo de Carpați, mîndră domnișoară Ana. În regimentul de grăniceri români; e o politică a lui Franz Iosef, cu națiunile supuse Imperiului austro-ungar, să le dividă și să le asmută una către alta, după „Divide et impera”. Nu știi? Atunci, te iau la o bere, să-ți explic.

★

(Pe aceste cuvinte, se trece, printr-o nouă rotire a scenei, în interiorul casei primului ministru, I. Brătianu, unde-l găsim pe Mihai, în biroul șefului său, de vorbă cu aceasta, care se pregătește să se ducă la Palat. Pe masă e ziarul cumpărat de Mihai, pe care primul ministru tocmai îl lasă din mînă.)

BRĂTIANU: Citește dumneata. Nu-mi mai scot ochelarii din toc... cunosc depeșă, de-aseară.

MIHAI (citește): „Ieri, în 12 aprilie 1877, a eșuat ultima încercare de a evita războiul ruso-turc. Protocolul de la Londra, prin care se recomandau cerutele reforme pentru emanciparea națiunilor creștine din Imperiul otoman, a fost respins de Înalta Poartă. Protocolul, făcut la intervenția diplomației Majestății-Sale britanice și acceptat de cele șase mari puteri europene, n-a rezistat pretențiilor turcești, susținute, în secret, de altă mare putere. Rusia, căutînd a lăsa impresia că acționează ca mandatară a Europei, va declara război Porții Otomane...” Redacția mai adaugă, în încheiere: „...pace nu poate fi în Orient, pînă ce populațiile subjugate nu vor constitui state autonome, conform cererii lor...”

BRĂTIANU: Aluziile liberalilor noștri radicali sînt destul de clare. Presa e imprudentă.

MIHAI: Este, dacă nu mă-nșel, o indicație permanentă, pe care ați dat-o presei partidului... Prințul Serbiei și șefii Comitetului revoluționar bulgar v-o recunosc cu grațitudine.

BRĂTIANU: O știu și turcii... În aceste condiții, trebuie să fim mai prudenți.

MIHAI: Da. Turcia vă consideră „sufletul mișcării bulgărești”... Dar Europa întreagă a înțeles că...

BRĂTIANU (pe gînduri): Domnule Cernătescu, faci parte dintr-o familie ce mi-a fost scumpă, fiindcă am servit aceeași cauză cu părintele și unchiul dumitale. Și ei credeau în Europa... Am să-ți spun un secret. După războaiele din Balcani, și Franța dumitale și Austro-Ungaria l-au

sfătuit pe Prințul Carol să-l îndepărteze din guvern pe „sufletul mișcării bulgărești”.

MIHAI: Prințul s-a adresat domnului cancelar al Prusiei, pe cîte știu.

BRĂTIANU: Care l-a sfătuit, de asemenea, să-i scoată pe liberali din guvern, pentru a apeza agitațiile din Transilvania. Ai uitat?... Incorporarea acelei provincii românești la Ungaria, acum zece ani, nu se poate uita. Nici de către noi, nici de către amicii inamicilor noștri. (*Oftează.*) Așa-i cu Europa... Ești gata? Să mergem! (*Sună valetul, trăgînd șnurul gros al soneriei. Valetul intră.*) Trăsura! (*Valetul se retrage, luînd și ceștile de cafea de pe masă.*) Am uitat de cafele. (*Valetului.*) Ia-le, s-au răcit. (*Către Mihai.*) O să bem la Palat.

MIHAI (*bucuros*): Vin cu dumneavoastră la Palat?

BRĂTIANU: Desigur. Face parte din școala dumitale de viitor demnitar român.

MIHAI: Vă mulțumesc cu recunoștință.

(*Valetul a adus pălăria și bastonul.*)

VALETUL: Trăsura e la scară.

BRĂTIANU (*către Mihai*): Haidem. (*Către valet.*) Azi prinzim la club. (*Către Mihai.*) Ce mai face Alexă? Aude că a luat apucături conservatoare... Dar tot mi-e dragă.

(*Ies împreună.*)

(*Aceeași modificare a scenei sau alta. Așa să la ea, într-un salon Biedermayer, Alexă servește ceaiul. Cu excepția Nataliei Ipsilanti, sînt numai membrii familiei: surorile ei, Vicky, cu bărbatul său, Amza Rizescu, mare moșier și industriaș cu relații, și Mary, cu soțul ei, căpitanul de roșiori Dudesco. Stăpina casei este încă maman pentru surorile ei mai mici și oficiază ceremonia ceaiului, ca atare.*)

ALEXA (*către cumnatul ei Amza*): Lapte, sau lămie?

AMZA: Eu aș îndrăzni o picătură de Jamaica...

ALEXA (*către Vicky*): Vicky, dă-i soțului tău romul. (*Sora ei se execută, cu o generozitate evidentă.*)

MARY (*o „prăște”*): Maman, Victoria dă exemple proaste-n familie.

DUDESCU: Eu, drept să spun, nici nu l-aș mai boteza cu ceai... (*Cînd Alexă îi întinde ceașca, se seamănă, totuși, respectuos.*) Cu lămie.

ALEXA: Fetele mele au învățat de la Miss Sharp să-l bea cu lapte... (*O servește pe Mary.*)

MARY (*o imită pe Miss Sharp*): Girls, just a drop of milk...

NATALIA (*primește ceașca*): Simplu și fără zahăr... (*Gustă.*) Are o aromă divină...

Ecoute. Alexă, de ce zici „fetele mele”?

Îți place să te-mbătrînești?

AMZA: Ori să le-mtinerească pe cele două orfeline. (*Ride singur.*)

ALEXA (*calm*): Îmi face plăcere...

VICKY (*cu tandrețe, încercînd să-și scuze soțul*): Alexă e minunată. Maman e cea mai frumoasă și cea mai tinăra dintre fetele Cernătescu.

DUDESCU: Și domnul Cernătescu, adică Mihai, vă spune tot *maman*, ca-n copilărie?

ALEXA: Mihai s-a emancipat... (*Cu o privire fugărită spre Natalia.*) E ultimul bărbat din neamul nostru.

NATALIA: Cu excepția fiului tău.

ALEXA: Alexandru poartă numele lui Matei, e un Damian; pe cînd Mihai...

NATALIA (*atență*): Nu vine la ceai?

MARY (*mindră*): Nu. L-a reținut primul ministru. (*Alexă o privește scurt.*) Pardon, *maman*.

ALEXA: Dar văd că întîrzie și Matei. A ieșit devreme azi.

NATALIA: Și tu ai ieșit azi devreme, sau mi s-a părut?

ALEXA (*nu-i place să fie iscodită*): L-am condus pe Matei.

MARY: Am fost și eu. Nenea Matei a fost convocat de profesorul Davilla la minister.

DUDESCU: Nu mi-ai spus nimic...

MARY (*răsplătită cu un zîmbet de Alexă*): Secrete de familie...

AMZA: Ce secrete, *mon cher*? Urlă tîrgul! Vine războiul. (*Către Dudesco.*) Cînd lanșați, căpitane, ordinele de mobilizare? (*Dudesco tace, incurcat, și aruncă o privire spre Alexă, așteptînd, parcă, o dezlegare.*) Ce te uiti la doamna Damian? Asta nu mai e un secret de familie! E cel mult un secret de stat. Iar în casa asta, între stat și familie, să știți, cumnate, că familia primează.

ALEXA (*către Dudesco*): E adevărat? Ce se-ntîmplă?

DUDESCU: Are să vă spună nenea Matei. AMZA: Eu sînt pregătit pentru orice eventualitate. Războiul poate aduce multe surprize. (*Către Natalia.*) Dumneavoastră, prințesă, ce planuri aveți?

NATALIA: Sînt în dubiu. Dacă vine războiul, să mă retrag la vie, sau să vînd și să plec la Paris.

AMZA: Pentru vilele Ipsilanti, în vremuri normale, iai o jumătate de milion, dar, cu incertitudinea asta, riști să le dai în pagubă. Mai bine-ți iai o pereche bună de case la București...

NATALIA: Nu vreau să mă fixez...

ALEXA: Preferi apartament cu anul la hotel? Mai bine o casă...

NATALIA: Am mai multe... (*Cu intenție.*) Englezii au marcat această diferență între o casă și acasă... *Home, sweet home...*

ALEXA : Nu ar depinde decât de tine...
NATALIA (*replică directă*) : Mă tem că nu mai depinde de noi... femeile. (*O privește fix.*)

ALEXA (*a înțeles și explică*) : Capricii. Mai vorbim noi !... (*Ceaiul e pe sfârșite. Intră valetul.*) Ce e ?

VALETUL : A venit conașul.

(*Natalia crede că e vorba de Mihai și are emoții. Dar Alexa o calmează.*)

ALEXA (*către ea*) : A venit Matei. (*Către valet.*) Spune-i să poftescă în salon. (*Cu un zimbet anticipativ pentru Natalia.*) E numai familia.

(*Dr. Matei Damian, soțul Alexei, e un bărbat trecut de 40 de ani, serios și timid. Afecțiunea soției sale față de el imprimată, de aceea, uneori, un aer matern. Dragostea lor se întemeiază pe o profundă stimă reciprocă. Matei e înconjurat de cele două tinere cumnate, pe care le sărută pe frunte, părintește. Alexei îi sărută obrazul. Iar cumnaților le strânge mina, nuanțat, lui Amza, politicos și cordial, lui Dulescu, cu simpatie. Acesta îl salută, militărește, respectuos și jericit.*)

DUDESCU : Să trăiți, domnule maior !

ALEXA : Ce va să zică și-asta ?

MATEI (*o cuprinde, protector, pe după umeri*) : E adevărat... (*Către Dulescu.*) De unde știi ?

DUDESCU (*tot în poziție de drepti*) : Azi, la prînz, domnul colonel Cerchez Christodor, la Statul-major... Vă transmite cele mai calde felicitări. (*Salută iarăși.*)

AMZA : Bravos, cumnate, pentru o dată, un secret de stat a luat-o înaintea secretelor de familie ! ? (*Către Matei.*) Pot să te felicit ? Să ne trăiești, și la mai mare ! Dar de ce-ai intrat la cătănie ? După mine, profesorul dr. Matei Damian de la Facultatea de medicină suna mai frumos decât maiorul Damian din Secția sanitară a ostirii.

VICKY : Amza, dragă, exagerezi !... Am impresia că Alexa așteaptă niște explicații.

(*Intr-adevăr, Alexa așteaptă, calmă, dar vizibil preocupată, răspunsul la întrebarea ei către Matei. Se lasă un moment de tăcere, toți privindul pe doctorul Damian.*)

MATEI : Situația este destul de serioasă. Se pregătește mobilizarea generală. Doctorul Carol Davila a fost numit inspector general al serviciului sanitar al armatei, iar eu, medic principal clasa I, adjunctul său, cu grad de maior. Ordinul a fost iscălit de comandantul suprem, Măria-Sa.

ALEXA : Ai primit ?

MATEI (*contrariat*) : Am fost foarte onorat.
ALEXA : Prin urmare, războiul e o chestiune de zile... Ce prostie !

MATEI : Războiul ruso-turc a început azi-dimineață.

ALEXA : Și ce-avem noi de cîștigat din războiul acesta ?

DUDESCU : Independența națională.

AMZA : Sloganuri de gazete, *mon cher* ; noi trebuie să respectăm cea mai strictă neutralitate. Află de la mine, în războaie, neutralitatea rentează. Toți au nevoie de tine. Lei, ca popa, și de la vii și de la morți.

DUDESCU : Domnule Rizescu, treci zilnic pe dinaintea statuii lui Mihai Viteazul... Vecinătatea ei nu-ți însuflă nici un sentiment ?

AMZA : Eu sînt un om practic, domnule Dulescu și iubite cumnat. Am văzut multe.

(*Natalia se ridică, cu un gest grațios, trecînd printre cei doi cumnați minioși, și o ia de braț pe Alexa.*)

NATALIA : Eram cu prințul, *feu mon mari*, în Anglia, în chiar anul cînd s-a prăpădit — acum patru sau cinci ani, nu ? În voiaj de nuntă... Toată protipendada londoneză dădea atunci recepții în onoarea unui... cîine, Master M'Grath, un „Irish black“, care cîștigase Waterloo Cup. Cupa asta e pentru cursele de cîini ce e Derby-ul la cursele de cai... A fost primit și de regina Victoria, la Windsor, și de prințul de Wales, la Marlborough House... L-am văzut și eu acolo ; era mic și negru, ca un pui de țigan. (*Ride.*) Naționaliști irlandezi i-au scris o odă, desigur, antibritanică, și după moarte i-au ridicat o statuie. Pentru că era un cîine irlandez. Așa se înalță statuile și se făuresc eroii independenței naționale... E nostim, nu ?

MARY (*ironic*) : Very funny !...

(*Dulescu o fulgeră pe prințesa cu privirea. Amza izbucnește în risul său vulgar și suficient. Surorile Alexei se ridică și-și iau locurile lângă soții lor. Alexa tace, ostentativ. Musafirii vor să plece. Matei rupe scurta tăcere jenantă.*)

MATEI (*către Alexa*) : Unde-i Alexandru ?
ALEXA : În odaia lui. Își face lecțiile cu Miss Sharp...

NATALIA (*ca să schimbe vorba*) : Mai trăiește Miss Sharp ? De cînd e la voi în familie ?

ALEXA : De douăzeci de ani... Oui, *ma chère*, nous voilà vingt ans après...

NATALIA (*se pregătește de plecare*) : Ah, *ça non*, *parle pour toi*, *ma chère* !... Bon. S-a făcut tirziu. Gata. Eu ridic ancora... Alexa, ce faci mîine ?

ALEXA : Mîine plecăm la țară...

MATEI (*surprins*) : De ce ?

ALEXA (*asertorie*) : E mai bine. Conacul e izolat de căile de comunicație. Capitala

va deveni nesigură. (Zimbînd.) Trebuie să ne organizăm rezervele. Nu? Strămoșii noștri se retrăgeau la munte... Vin și hunii, vin și goții...

MATEI: Glumești?

ALEXA: Mai puțin ca oricînd... Plec cu Alexandru și cu Miss Sharp.

(Natalia dă tonul plecării musafirilor, urmată de toți ceilalți, care-și iau rămas bun, pe rînd, de la gazde.)

NATALIA (către Matei): Doctore, mi se pare că soția dumitale are flerul lupoaicei române, care-și apără gînta... Cernăteștii au moștenit instinctul sacrificiului de sine... Vă invidiez. Adieu.

★

(Localul unde se adună, discută și se amuză studenții este o berărie-salon de br. al cărei decor poate să împrumute ceva din localul „Vilcek”, din pasajul Villacros, sau al lui „lanoși”, din Cîsmigiu, cum coborai din-spre Schitu Măgureanu, primul, mai de soi, al doilea, mai „popular”, aducînd cu „Carul cu bere” de mai tîrziu... Fără multă etichetă, cu lume amestecată — studenți, angloaiași, negustori de pe Podul Mogoșoaiei, modiste, cîțiva străini, mai ales germani. Unul dintre aceștia, gînditor și bonom, cu pipa și berea dinainte — pe care o termină la fiecare sfert de ceas și i se reînnoiește, la porunca „Halbe Bier!” — bate ritmul muzicii susținute de opt cîntăreți oacheși, în haine nemțești, care-i dau zor cu „O, du lieber Augustin”. Neamțul bea și închină în sănătatea unei grizete de la altă masă, pe care o „tratează” un frizer căzut, parcă, din Dale carnavalului. Acesta nu se supără, ba chiar îl invită pe „bibicul” german la masă, desigur, în scopul de a-l lăsa să plătească, la urmă, toată consumația. Masa studenților, cea mai lungă din local, e ocupată de un tineret pitoresc și zgomotos, ca-n Heidelbergul de-altădată. Spre deosebire de ceilalți consumatori, ei beau în halbe cu capac, respectînd tradiția. La o masuță alăturată, un pictor ia schițe în cărbune, în timp ce colegul său trage din lulea, imposibil, luîndu-și privirea de pe caietul amicalui său numai cînd o jună chelnăriță „bavareză” trece prin preajmă, cu tava cu cîrnați pe varză sau cu halbe gulerate de bere „Luther”, strecurîndu-se printre studenții care o tachinează, voioși, cu cite un gest sau o glumă îndrăzneată. Printre mese șerpuiește și fusta creată a unei florărese cu nuri, urmărită cu gelozie de un tinăr lăutar din orchestră. Florăreasa descultă s-a oprit la masa pictorului și, după un schimb de vorbe, stă și-i pozează maestrului. Cochetă, și-a scos din fundul coșului papucii, și așa, încălțată, e mîndră ea o prințesă. Un tinăr ofițer intră și caută pe cineva prin norii

de fum de tutun, apoi se așază la masa unor camarazi. Cînd Moise Titus intră, la braț cu Ana, e întîmpinat de uralele colegilor săi, care se grăbesc să o conducă la masa lor, despărțîndu-l pe ardelean de dînsa.)

MOISE TITUS (protestează): Stați, fraților, nu vă precipitați, că nu-i ce credeți... (E prea tîrziu. Unul dintre studenți o prinde pe Ana de mijloc și face cîteva piruete de vals cu ea, aoi o depune, ca pe „regina balului”, în capul mesei, dîndu-l la o parte pe un coleg care-și citea ziarul acolo, imperturbabil, cu ochelarii pe nas. Acesta din urmă se ridică și, după ce realizează pentru cine a fost depozat de scaunul lui, salută, intimidat, și vrea să se așeze alături. Colegul care a adus-o îl pasează, însă, celui de-alături, iar acesta, mai departe, tot așa, pînă ce studentul miop se trezește în celălalt capăt al mesei. Cînd colegul cel întreprid vrea să ia loc lîngă Ana, Moise Titus îi trage scaunul și îl prinde în brațe, să nu cadă, pasîndu-l și pe el mai departe, după același sistem, ca să-i ia locul, lîngă fată, în risetele celorlalți.) Asta-i cusurul vostru, nu respectați proprietatea.

ANA (amuzată): În schimb, observ că dumneata te declari proprietar fără titlu de proprietate...

(Studentul miop, din capătul celălalt al mesei, salută replica fetei.)

STUDENTUL MIOP: Ura! Jos proprietatea!...

(Replica sa a enervat niște negustori de la o masă; aceștia mormăie ceva și-l fulgeră din ochi. Sint, desigur, niște „apropiari” așezați. Se cunoaște și după lăntșoarele groase de ceasornic de pe burtă.)

PRIMUL NEGUSTOR: Auzi, marțafoiul, coate-goale, mațe-fripte!...

AL DOILEA NEGUSTOR: Nu-s toți coate-goale, bre! Uite, colo, lîngă domnișoara aceea, se află chiar băieții domnului Rosetti, președintele Camerei, ăia care-au învățat la Paris...

PRIMUL NEGUSTOR: Aicea nu-i Parisul, dom'le!... Se duce de rîpă națiunea!... Ne-a trebuit guvern liberal. Poftim!...

(În colțul mesei pictorilor, Grigorescu a terminat schița de portret a florăresei* și își odihnește ochii oboșiți, uitîndu-se prin sală.)

GRIGORESCU: L-ai citit pe Darwin, dragă Carol?... Dintre toate speciile vii, omul e singura pe al cărei chip îi cîtești ori-

* Vezi „Țărancă voioasă” sau „Portrait de jeune fille”.

gina multidenară. Seamănă cu toți și cu toate... (În timp ce proiectorul se plimbă prin local, spectatorul descoperă asemenea tipurilor cu animalele invocate de artist.) ...Cu lupul, cu vulpea, cu mîța, cu cocoșul...

(Carol zîmbește sceptic, arătînd spre florăreasă.)

CAROL : Dar ea, cu cine seamănă ?

GRIGORESCU (îi întinde schița viitorului său tablou celebru) : Ea seamănă cu prima mea iubire...

CAROL : Te credeam mai evoluat... cum ar fi spus Darwin al dumitale... Sisley, Degas, Manet !...

GRIGORESCU : În ciuda aparențelor, eu sînt și voi rămîne un rural, dragul meu...

STUDENTUL MIOP (frapat de o notă din gazeta pe care o citește, ziarul conservator „Timpul”) : Atențiune, domnilor ! Fiți atenți. Ziarul „Timpul”, fițiica „albilor”, îi onorează din nou pe colegii noștri cu grija patriotică a conservatorilor. Mircea. Vintilă !

(Cei doi frați. Mireca și Vintilă Rosetti. Iau aminte, în timp ce Moise Titus îi explică Anei, în șoaptă, cine sînt. Unul dintre ei se duce la studentul miop și împrumută. o clipă, gazeta, apoi i-o restituie, indignat.)

M. ROSETTI : Infamii. Conservatorii nu-î iartă tatii simpatiiile lui antiprusace.

(Atrăși de această mișcare, cîțiva studenți vor să știe despre ce e vorba : „S-auzim, s-ascultăm, dreepti, sfînta evanghelie !”... Se scoală toți. În batjocură, iar studentul miop citește.)

STUDENTUL MIOP (citește, dramatizînd) : Pînă cînd ? Da, și-l vom mai întreba pe domnul președinte al Camerei, dacă educația politică ce a dat fiilor săi (îi arată cu degetul pe cei doi frați)... și în virtutea căreia acești fii se numesc, cu ostentație publică, „revoluționari socialiști”, este totodată educațiunea ce vrea să o dea fiilor României !... Am zis !

V. ROSETTI (flegmatic) : „Timpul” domnului Maiorescu e pe ducă. Ziarul dă faliment... (Studentii iau gazeta și o întind pe masă, apoi, fiecare varsă un strop de bere peste ea, prohodind popește : „Dumnezeu să-l ierte !”...) Gata, domnilor, trecem la ordine. Raportul zilei de azi ! Cine e la rînd ?

STUDENTUL MIOP : Moise Titus !

MOISE TITUS (strigă la chelner) : Să vină un rînd !

CHELNERUL : Vinee !

MOISE TITUS (ceremonios) : Raportul zilei de azi. Astăzi, domnul Kogălniceanu a ținut un curs de zile mari la facultate.

Propun un triplu vivat pentru conu' Mi-hai ! Pentru ministrul de externe al României !

(Studentii se ridică, cu halbele în mînă, bătînd cu ele de trei ori în masă și strigînd : „Vivat, crescat, floreat !”

Negustorii, bosumflați, întorc spatele. De la masa militarilor s-a ridicat tînărul ofițer, adresîndu-se, cu paharul în mînă, studenților. Este Valter Mărăcineanu.)

VALTER MĂRĂCINEANU (către chelner) : Herr Ober ! Un rînd, pe contul meu ! (Către studenți.) Domnilor, un rînd, pentru studențimea patriotică română !

(Studentii repetă ceremonialul, strigînd : „Vivat, crescat, floreat !”, și intonează prima strofă din „Gaudemus igitur”.

Negustorii s-au încălzit și ei. Al doilea negustor pune un ban de argint pe masă și se ridică în picioare.)

AL DOILEA NEGUSTOR : Herr Ober ! Un rînd, pe contul meu ! Pentru armata română ! Ura !

(Mai mulți consumatori participă la urale. Pictorul Grigorescu l-a desenat, din cîteva trăsături, pe ofițer și i-a trimis schița, la masă, prin florăreasă. Acesta mulțumește, salutîndu-l militărește.)

VALTER MĂRĂCINEANU : Pentru marele nostru artist-pictor, domnul Nicolae Grigorescu ! Vivat !

GRIGORESCU (același joc) : Doamnelor și domnilor, pentru România ! Trăiască România independentă !

(Întregul local este, parcă, electrizat și din toate piepturile izbucnesc urale. Moise Titus dă tonul la „Destăptă-te, române” și toată sala îl intonează în cor, acompaniată de întreaga orchestră. Ana, emoționată la culme, cîntă, ștergîndu-și lacrimile de fericire.)

NEAMȚUL (neînțelegînd nimic) : Prosit !

(Într-un elan aproape comic, la acest toast participă și frizerul cu grizeta. Văzînd că și neamțul intră în corul lor, grizeta îl sărută pe obraz.)

GRIZETA : Bravo. neamțule !

★

(La fața de cortină, lampagiul de-altădată aprinde, unul cîte unul, felinarele cu gaz aerian de pe Strada Cercului, în timp ce, din spate, se aude apropiîndu-se, la trap, o birjă. În casa Poicnaru, interiorul și atmosfera caldă și destinsă a dîneului în familie anun-

fat de stăpînil casei. Un interior tipic de casă boierească bucureşteană de la sfîrşitul veacului, ca model avînd celebra casă Melik. Perechea de servitori, de asemenea tipică — el, fecior, şi ea, cameristă şi sufragioaică —, pune la punct ultimele detalii, sub supravegherea Elenei Poienaru, ce poartă o rochie frumoasă, dar sobră, gen „doamnă de onoare”. Pentru că şi este, într-adevăr, una dintre doamnele de onoare ale Principesei Elisabeta, soţia Domnitorului Carol. O seară interioară urcă, din hall, la apartamentele de locuit, de unde va coborî sora ei, Ana Golescu. Poienaru fumează şi citeşte ceva, într-un fotoliu.)

ELENA : Nicule, cîte ceasuri sînt ?

POIENARU : N-avea grijă, Mihai vine la punct. Poate ca doctorul Cernat să mai întîrzie, pe la gazetă.

ELENA : Mă tem să nu-mi cadă soufflé-ul. Ana ce face ?

POIENARU : E sus, se găteşte !... N-ai zis să-i aduc peţitori ?

ELENA : Nu poţi fi serios o dată ?... Domnul Cernătescu vine prima oară în casa noastră. (Se aude trăsura oprindu-se la scară.) Iaca, a şi venit. Ce faci ? Du-te de primeşte-l !

(Elena se retrage cu slujnica în sufragerie, în timp ce feciorul rămas în preajma lui Poienaru se duce să deschidă.

În faţa casei, sub felinarul de gaz, s-a oprit Mihai şi, în acelaşi minut, a venit celălalt invitat, doctorul Cernat. Doctorul poartă ochelari pînce-nez şi barbişon ; seamănă cu Cehov. Birjele au plecat, iar cei doi se salută politicoş, fără să se recunoască, urcînd împreună treptele de la intrarea casei Poienaru. Cei doi tineri bărbai se mai privesc o dată, apoi izbucnesc într-un ris fericit şi se îmbrăţîşează.)

MIHAI : Ce-i cu tine, Dinule ? Cînd ai venit la Bucureşti ? Ce faci ? Unde stai ?

CERNAT : Mihai, nu m-aşteptam să te văd aici. Sînt de puşină vreme la Bucureşti. Am stat în provincie. Acum am treabă aici. Ce fac ai tăi ? Ce cauţi aici ?

MIHAI : Am fost coleg cu Poienaru, la Paris. Nu ţii minte ? Cred că tu l-ai cunoscut la mine, nu ?

CERNAT : Nu. Eu l-am cunoscut abia aici. Doamna Poienaru e pacienta mea...

(În clipa cînd doctorul Cernat rosteşte ultima propoziţiune, apare Poienaru şi-i poartă să intre, debarasîndu-i, pe rînd, de pălării şi bastoane, pe care le preia feciorul, apoi uşa se închide.)

POIENARU : Da, dragă Cernătescule, dumnealui este doctorul casei. Să vă fac prezentările. Domnul este...

MIHAI (către Cernat) : Dr. Stanley, presupun !

CERNAT (către Mihai) : Dr. Livingstone ? (La stupoarea gazdei, ambii izbucnesc în ris şi se precipită să-i explice. Primul, Mihai.)

MIHAI : Dargă Nicolas, îţi prezint pe vărul meu, Dinu Cernat...

POIENARU : Cum veri, vericule ?

MIHAI : Dinu Cernat... escu !

CERNAT : Părinţii noştri erau fraţi. Tata şi-a schimbat numele, cînd a emigrat, în 1848, ca să scape de o condamnare-n lipsă.

POIENARU : Taci, că mor. Ei, asta-i bună ! (Strigă.) Eleno ! Eleno ! Nemaipomenit !

ELENA (intrînd) : Vai, Nicule, domol, că ne sperii oaspeţii... Bună seara, doctore. (Către Mihai.) Dumneata eşti domnul Cernătescu ?

POIENARU (îi taie răspunsul lui Mihai) : Păi, asta-i drăcia, că amîndoi sînt „domnul Cernătescu”.

ELENA : Nu pricep...

CERNAT : Mihai şi cu mine sîntem veri primari, stimată doamnă, şi descoperirea aceea i-a ridicat brusc „tonus-ul vital” domnului Poienaru.

POIENARU (dezmeticit) : Ei, chiar aşa-i, şi, ca să nu uit, deschidem baul cu o ţuică de Băileşti. (Către fecior.) Costică, adu ţuicile şi gustările ! Cine lipseşte ? (Către Elena.) Lipseşte cineva. A, soră-ta ! (Strigă-n sus, pe scară.) Ana !

ELENA : Lasă, că o chem eu. Ocupă-te de ţuica ta de Băileşti. Domnule... adică domnilor Cernătescu, vă rog să vă simţiţi ca acasă. La Poienaru, altfel nici nu se poate.

(Bărbaţii s-au aşezat în salonaşul dintre scară şi bufet, pe fotolii, avînd dinainte o măsuţă rotundă, încărcată cu gustările aduse de fecior, iar Elena a urcat scara.)

POIENARU (gustă ţuica şi pare nemulţumit) : Costică, ce-i poşirea asta ? Vreau ţuica aia de 30 de ani, măi băiete. Ori nu ţi-am spus ? Mă duc eu s-o scot. (Către oaspeţii.) Mă întorc imediat. (Iese, cu feciorul.)

CERNAT : E un om inimos, admirabil. Tu ce mai spui ? Ştiu că faci o carieră frumoasă. O meriţi. Cînd ne-am despărţit, mi se pare că trăiai un moment personal greu... Le grand amour ?

MIHAI : Tînuţa... A murit. Apoi, soţul ei a fost lînsat de ţărani. Era un tiran.

CERNAT : N-au avut o fată ?

MIHAI : Da. Sofica. I-am pierdut urma. Şi tu ? De ce te-ai dat la fund ? Cu ce te ocupi ?

CERNAT : După evenimentele Comunei din Paris, mulţi dintre camarazii români au pîrbejit. Am stat un timp în Transilvania, am lucrat cu Pavel Vasici-Ungureanu la „Higienea şi şcoala”. Prima revistă românească de medicină.

MIHAI: Nu te-a tras Capitala ?

CERNAT: Am fost de două ori, pentru constituirea cercului internațional, un cerc secret de socialiști români, ruși, bulgari și polonezi. S-a risipit. Clandestinitatea este un mare impediment. Avem alte planuri. O să scoatem o gazetă aici. Acum profezez la București, cu aște-n regulă. (Zimbește.) O să mă-mburghezesc.

MIHAI: Teoria undulațiunii universale. Ai devenit un adept al lui Vasile Conta ?

CERNAT: Nu chiar. Deși concepția evoluționistă despre natură și societate a domnului Conta este o contribuție românească foarte meritorie la ontologia și gnoseologia materialistă.

(Poienaru a venit cu butelia lui miraculoasă și începe să-și servească musafirii.)

POIENARU: Luați și binecuvântați-o. Adevărata țuică bătrână. Asta este prima și cea mai importantă contribuție românească la filosofia universală.

(Pe scară și-a făcut apariția Elena, acompa-niind-o pe Ana, pe care rochia superbă de dantelă albă și coafura jeune fille o prind de minune. Domnii se ridică în picioare.)

ELENA: Sora mea, Ana Goleșcu.

(Mihai o recunoaște și se simte, inexplicabil, stingherit, ca un june timid. După o clipă de ezitare, se apropie și se prezintă.)

MIHAI: Mihai Cernătescu.

CERNAT (observându-l): Vă cunoașteți ?

MIHAI (către Ana): Cred că v-am zărit azi, la Universitate.

ANA: Ați fost și dumneavoastră acolo ?

MIHAI: Da, adică, nu. Treceam tocmai, cînd...

POIENARU: Aneto, ai fost remarcată. Un point gagné. Pînă la desert, are să-ți ceară mîna, craiul.

ELENA: Nicule, iar spui prostii. (Către Cernat.) Doctore, potolește-l, că altfel nu vă mai tîhnește masa.

CERNAT (către Mihai): Domnișoara Goleșcu a fost eleva mea. Am pregătit-o pentru admitere la medicină. Este o lăcidă... fermecătoare.

POIENARU: În traducere masculină, va să spună că, dacă el n-a avut succes, dumneata n-ai nici o speranță...

FECIORUL (întrînd, primește din ochii stăpînei porunca așteptată): Masa e servită.

POIENARU (dictînd protocolul): Doctore, oferă brațul Elenei. Îmi place să văd un comunard la braț cu doamna de onoare a Principesei. (Către Ana.) Iar tu, arată-i domnului Cernătescu drumul fericii universale.

(În această formație se intră alături, în sufragerie, unde-i aștepta masa cu lumînările

aprinse. O cortină de întinerie va marca sfîrșitul cînei. În interior, după cîină, la cafea și liqueur, domnii fumează, în fotolii, în timp ce Ana cîntă, acompa-niindu-se la pian.)

ANA: „...Nu e păcat,

Ca să se lepede

Clipa cea repede

Ce ni s-a dat ?”...

(Sfîrșitul romanței e salutat, cu aplauze afectuoase, de întreaga asistență. Feciorul aduce tablaua cu alte cafele și cutia cu țigări de foi. Ana revine pe sofa, alături de Elena, căreia camerista i-a adus o infuzie.)

MIHAI: O romanță foarte frumoasă, domnișoară Ana. De cine sînt versurile ?

ANA: De un tânăr poet ieșean, domnul Mihai Eminescu. Aud că domnul Maiorescu vrea să-l aducă la București.

CERNAT: Probabil, pour rajeunir son écurie de la „Timpul”.

(Observînd că Elena nu bea cafea, Mihai ar vrea să mai întrebe ceva, din politețe, dar dînsa i-o ia înainte, explicînd.)

ELENA: O infuzie de tei. Mi-a prescris-o doctorul Cernat, pentru nervi. Iar eu i-am recomandat-o Doamnei și închipuiți-vă că acum a adoptat-o și Prințul Carol, în locul prafurilor berlineze... I-a cerut-o și Bismarck.

POIENARU: Ță propos, Mihai. Ia poveștește-ne, dragă, tu, care ești în secretele zeilor, cum a fost, de fapt, astă-toamnă, la Livadia, chestia aia cu șeful tău și cu Țarul ? E-adevărat ?

MIHAI: Adevărat. Domnul Brătianu le-a propus o Convenție politică, privind trecerea trupelor ruse prin România, cu garanțiile de rigoare, în cazul unui război cu turcii.

POIENARU: Păi, cum ? Și Țarul ce-a zis ?

MIHAI: Țarul l-a întrebat: „Și, dacă n-am voi să iscălim o asemenea Convenție ?” La care, șeful, surprins, a răspuns fără ezitare: „Atunci, ne vom opune la trecerea armatei ruse !” Cancelarul Gorceakov i-a replicat, atunci, foarte tăios: „Veți fi striviți !”...

POIENARU: Restul îl știu: „Striviți, dar stîmați !” Cu vorba asta, „vizitul” tău va intra în istorie. Bravos !

CERNAT: Și, pînă la urmă, ce veți face ?

MIHAI: Mîine se va semna Convenția. Au cedat. (Dar gîndul i-a fugit în altă parte.) Îmi place aici. E ca un ultim popas...

(Lumina scenei se voalează peste acest sfîrșit de cîină în familie, alegînd un moment de destindere, poate, cu Mihai invitînd-o pe Ana să mai cînte ceva și sîrutîndu-i mîna, fără dialog, eventual, pe o reluare discretă a melodiei nostalgice pe versurile lui Eminescu,

atît de motivate pe starea de spirit a lui Mihai : „...Nu e păcat, / Ca să se lepede / Clipa cea repede / Ce ni s-a dat ?...”)

(În jurul enormei mese de stejar din vas-tul birou al primului ministru se pregătește semnarea Convenției despre care s-a vorbit, în prezența membrilor Guvernului român și a unei delegații politice ruse, în frunte cu baronul Dimitrie Stuart. Momentul solemn nu e lipsit de oarecare tensiune nervoasă, căci hotărîrea n-a fost luată decît cu majoritate de voturi, sub imperiul necesității, ceea ce se poate lesne citi pe chipul unora dintre miniștrii prezenți. În timp ce Kogălniceanu și consulul rus schimbă cîteva amabilități, în așteptarea ceremoniei ce se va desfășura în fața Guvernului român, primul ministru zăbovește, de vorbă cu C. A. Rosetti, eventual alături, într-un cabinet particular.)

BRĂTIANU : La ce garanții mai putem spera, în situația noastră, dragă Rosetti ? Toate silințele făcute pe lingă Puteri, spre a ne recunoaște și garanta neutralitatea, au eșuat glorios. Sintem mereu singuri la nevoie, parcă-i un făcut, de o mie de ani... Trebuie să răzîm prin noi înșine.

C. A. ROSETTI : Care „noi înșine”, Ioane dragă ? Toți demnitarii noștri fug de această teribilă răspundere. Știi bine ; Epureanu și Bozianu s-au pronunțat pentru a lăsa libera trecere ambelor armate beligerante, cerînd în prealabil Austro-Ungariei să ocupe țara, cu aprobarea Europei, auzi, ca să ne „păzească” de ruși și de turci ; cheamă lupul să te păzească de urs și de leu ! Și Goleșcu crede că Austro-Ungaria e o garanție, deși se știe că domnul Andrassy a și împărțit cu Gorceakov peninsula balcanică, încă de anul trecut... Convenția e bună !

BRĂTIANU : Dar dacă Țarul nu o ratifică ?

C. A. ROSETTI : O condiționăm și noi de ratificarea corpurilor noastre legiuitoare. Pînă atunci, încheiem și mobilizarea armatei... cu ajutorul lui Dumnezeu.

(Intrarea în cabinet a primului ministru și a președintelui Adunării Deputaților o-prește rumoarea conversațiilor. Kogălniceanu îl prezintă pe baronul Stuart șefului Guvernului român, apoi lui C. A. Rosetti.)

KOGĂLNICEANU : Domnule prim-ministru, vă prezint pe domnul baron Dimitrie Stuart, consilier de stat, consul general, plenipotențiar din partea Majestății-Sale Împăratului tuturor Rusiilor la semnarea Convenției în bună formă.

(Brătianu îi strînge mîna și-i invită să-și ocupe locurile în jurul mesei, strîngînd, în trecere, și mîna altor persoane prezente.)

BRĂTIANU : Domnilor, lucrind de acord cu celelalte Puteri garante, pentru a ameliora condițiile de existență ale creștinilor supuși dominației Sultanului, Guvernul imperial a notificat eventualitatea unei intervențiuni militare din afară, asumîndu-și această sarcină cu armata sa în partea Turciei din Europa. De aceea, Guvernul imperial, dorind a respecta inviolabilitatea teritorială a statului român, a convenit a încheia cu Guvernul Alteței-Sale Carol I o Convențiune specială relativă la trecerea trupelor ruse prin România. O cunoașteți. Domnii plenipotențiarii respectivi, domnii baron Dimitrie Stuart și Mihail Kogălniceanu, vor pune pe Convențiunea de față semnăturile lor și sigiliul armelor lor.

(Kogălniceanu și baronul Stuart primesc de la secretarii respectivi mapa cu documentele, pînă pentru semnătură și serviciul de ceară roșie pentru parafe.)

KOGĂLNICEANU (citește) : „Guvernul Alteței-Sale Domnului României Carol I asigură armatei ruse, care va fi chemată a merge în Turcia, libera trecere prin teritoriul României și tratamentul rezervat armatelor amice”.

BARONUL STUART (citește) : „Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, Guvernul Majestății-Sale Împăratului tuturor Rusiilor se obligă a menține și apăra integritatea actuală a României, a menține și a face să se respecte drepturile politice ale statului român. Convenția va fi ratificată de ambele guverne în același timp și va intra în lucrare deodată”.

BRĂTIANU : Vă mulțumesc și vă asigur că Guvernul Alteței-Sale Domnului României va obține ratificarea cerută de legile române, de la Cameră și Senat, în cea mai scurtă vreme, spre a face executorii stipulațiile cuprinse în acest document. Poftiți.

(Actul este semnat și paraflat. Se schimbă mapele între plenipotențiar. Se servește șampanie. Atunci, Mihai se apropie de Brătianu și-i șoptește ceva. Acesta privește spre C. A. Rosetti, care se apropie de dînsul, urmîndu-l, apoi, spre cabinetul său particular de adineaori. Acolo îi așteaptă colonelul Cerchez, care salută și le înmînează o depeșă. Brătianu o citește și rămîne consternat.)

C. A. ROSETTI : Ce s-a-ntîmplat ?

BRĂTIANU : Trupele rusești au și intrat în țară. Iar navele turcești au deschis focul de peste Dunăre, contra noastră... (Către Mihai.) Cheamă-l pe domnul Kogălniceanu.

C. A. ROSETTI : Am intrat în horă... Ce e de făcut ? Acest război nu trebuie purtat pe teritoriul nostru. Ar fi un dezastru.

(*Întră ministrul de externe, condus de Mihai, care se vede că l-a pus la curent cu situația.*)

BRĂTIANU (*către Cerchez*): Cum stăm cu mobilizarea armatei?

CERCHEZ: Nu mai trebuie o lună... Nu e puțin, dar nu e mult. Va fi un război de durată.

BRĂTIANU (*îi face semn că poate pleca*): Bine. Continuați. Veți primi ordinele de la Măria-Sa. (*Cerchez salută și iese.*) Ce spui, Mihai? Mai ratificăm?

KOGĂLNICEANU: Ratificăm și explicăm din nou, tuturor, că o facem în termenii neutralității și suveranității noastre. Turcii s-au grăbit. Și au greșit. Acțiunea lor ne oferă posibilitatea să dăm neutralității noastre o interpretare mai nuanțată.

C. A. ROSETTI: Adică? Nu uita că Poarta are niște drepturi consemnate în tratate. Au dreptul să se apere de ruși, nu? Iar noi nu putem fi indiferenți, fiindcă independența noastră nu e stipulată nicăieri în aceste tratate. Englezii ne-au avertizat.

KOGĂLNICEANU: Rușii n-au tras încă nici un foc, în vreme ce turcii au tras. Și au tras în noi. De-asta au greșit. Avem, prin armare, dreptul sacru de a ne apăra. În limitele frontierelor noastre. Și contra oricărui agresor!...

(*Cei trei mari bărbați de stat se privesc în ochi, cu o solemnă emoție, apoi își string mîinile și se îmbrățișează, sub lumina primăverii anului 1877.*)

(*În odaia de oaspeți a conacului de la Cernătești, proaspăt veniți de pe drum, Mihai și Matei au luat loc, în așteptarea Alexei. O țărancă desculță aduce tablaua cu cafele. Floarea a muncit la ei mai de mult, îi cunoaște.*)

FLOAREA: Conița mai zăbovește oleacă, e cu copilul și cu englezoaica. Vă roagă să luați cafeaua, pînă vine.

MIHAI: Ce mai faci, Floarea?

FLOAREA: Mulțumesc de întrebare... Mă chinuiesc cu copilul, că zace de mult...

MATEI: Ce are?

FLOAREA: D-apoi, ce au toți, lungoare, de sărăcie. Pe mine să mă ierțați. (*Iese.*)

MATEI: Problema țărănească, Mihai, nu e deloc simplă la noi. Reforma agrară a lui Cuza a rămas neisprăvită, fiindcă, după desființarea clăcii, aristocrația noastră rurală, de tip vechi, feudal, nu s-a putut adapta contractului, poreclit „liber“, cu țărani. Asta cere spirit de organizare, muncă. Da, da, rușinea de a munci a claselor noastre privilegiate le va duce la ruină...

MIHAI (*zîmbind*): Vorbești întocmai ca Alexa.

MATEI: Da, ea mi-a dat primele lecții de agricultură, cînd m-am întors din străinătate...

MIHAI: Nene Matei, *à propos*, știi că a mai apărut un Cernătescu?

MATEI: Cine?

MIHAI: Îl cunoști pe doctorul Dinu Cernat?

MATEI: Nu personal. După nume și din lucrări. E autorul unui tratat „Asupra metodei antisepice de tratament în chirurgie“. E o personalitate. Cred că l-am întîlnit, la înființarea Societății Științelor Medicale; nu e ardelean?

MIHAI: S-a refugiat în Transilvania, după evenimentele Comunei din Paris... E Dinu Cernătescu, vărul nostru.

MATEI: Nu mai spune! Alexa mi-a vorbit despre el... Ia te uită, ce *cachotier*!...

De ce nu mi s-a prezentat?

MIHAI (*rizînd*): Pesemne, ca să nu te compromită; nici aici nu-i prea bine cu autoritățile!... Am să ți-l prezint.

MATEI: De ce rizi?

MIHAI: Mi-o închipui pe Alexa primind, în salonul ei, un „anarhist“...

(*Îd amîndoi. Apoi, intră Alexa, de mină cu copilul ei, Alexandru Damian. Ei se ridică în picioare. Ea îi sărută pe amîndoi, aproape ceremonios, iar copilul sare în brațele tatălui său, apoi îl salută politicos, copilărește, pe Mihai, care îl îmbrățișează. Deasupra căminului este portretul tatălui lor, căpitanul Alexandru Cernătescu, din vechea gardă a anului 1848. Alexandru se uită-n ochii mamei sale, cerînd permisiunea să se servească și el, de pe tablaua cu cafele și dulceturi.*)

ALEXA: Dulceață, da. Cafeaua nu-i pentru copii.

MIHAI: Decît cu lapte. (*Făcîndu-i cu ochiul, complice, băiatului.*) Just a drop of milk... (*Toți rîd, înțelegînd aluzia la „școala lui Miss“.*) Și-apoi, Alexandru nu mai e un copil. (*Către băiat.*) Ce vrei să te faci, domnule Damian-junior?

ALEXANDRU: Ofițer, ca bunicul Alexandru Cernătescu. Vreau să mor pentru patrie, ca și el.

(*Familia trăiește un moment sufletesc în care amuzamentul firesc provocat de un răspuns copilăresc se amestecă cu spaimele de azi ale războiului. Mihai ar vrea să rîdă, dar Alexa are un chip de gheață.*)

MIHAI: Singele aprig al neamului.

ALEXA: Alexandru Damian va fi doctor și profesor, ca tatăl său.

ALEXANDRU: Dar și tata e ofițer acum. Nu, papa?

(*Miss Sharp a intrat, depunînd pe o măsuță trusa medicală a doctorului.*)

MISS SHARP: Ați uitat trusa în trăsură.
- Sir.

(*La un semn al guvernantei, copilul vine lângă dînsa.*)

MATEI: Mulțumesc, Miss Sharp.

ALEXA (*către Matei*): Miss Sharp ne părăsește. Se-ntoarce în Anglia.

MISS SHARP: *I am really sorry...* Consulul a scris doamnei.

ALEXA: Din cauza războiului... *it's all right, Miss...* Ia-l și pe Alexandru! (*Miss Sharp și băiatul părăsesc încăperea la invitația lapidară a Alexei, a cărei lipsă de bună dispoziție e vizibilă.*) Totul a și început să meargă anapoda la Cernătești. Războiul ăsta are să-ntoarcă totul pe dos.

MATEI: S-a întîmplat ceva deosebit?

ALEXA: La noi, deocamdată, nimic. Dar pe moșia de zestre a fetelor, pe care Rizescu a vîndut-o, sînt tulburări.

MIHAI: De ce? Nu s-a înțeles cu obștea?

ALEXA: Miza a vîndut-o arendașului, nu obștii.

MIHAI: Dar, conform legii agrare, era obligat. Țăranii aveau dreptul de preempțiune!...

ALEXA: Îl cunoști pe Rizescu. Avea nevoie de *cash*, pentru acțiunile de la Comarnic, și... gatu. Acum, țăranii vin la mine. Că nu-i frumos, tocmai din partea noastră... a noastră, înțelegi? Noi sîntem responsabili pentru afacerile domnului Rizescu!?

MATEI: E foarte regretabil... Multă lume vinde acum, din cauza războiului; preferă acțiunile companiilor străine.

ALEXA: Da, desigur. Viața la țară nu mai e huzurul de-altădată. Acum vor începe și rechizițiile, obligațiile, lipsa mîinii de lucru, poate, și mai rău.

MIHAI: Și-atunci? Dezertăm? Vindem și plecăm în Apus? Atunci, ce să mai pretindem de la țăranul care rămîne? Să ne și respecte și să ducă singur greul războiului?

ALEXA: Mihai, și eu rămîn! Nu asta e problema noastră. Ai noștri au fost și rămîn corecți cu țăranii. E vorba de viitorul familiei noastre.

MIHAI (*încercînd un zîmbet concesiv*): Deocamdată, se prezintă bine, nu?

ALEXA: E vorba de tine și de Alexandru. Știu că ți s-a propus să iei Oficiul diplomatic de la Londra și că putem conta pe agreementul britanic, mai ales dacă te hotărâști la această excelentă partidă care este prințesa Ipsilanti. (*Mihai e brusc agasat.*) Natalia est une femme de tête, dar te iubește, te iubește cu-adevărat.

MATEI (*încearcă o concesie*): Alexa, dar astăzi privește pe ei doi...

ALEXA (*sec*): Privește întreaga familie și în special pe noi doi, Matei. Pentru că țin

ca Alexandra să-l însoțească pe Mihai la Londra... Războiul acesta mă-ngrozește.

MATEI: Să lăsăm copilul singur, departe de noi?...

ALEXA: Am vorbit cu Miss Sharp. Ea va sta cu ei, acolo, ca și aici. Dacă Mihai va fi de acord...

(*E un moment de grea cumpănă pentru Mihai, iar Matei îl privește cu oarecare anxietate, fiindcă știe ceva anume și așteaptă ca el să ia o hotărîre. În acel moment, însă, intră Taftă, vîtaful. Bătuse la ușă, dar nimeni nu-l auzise.*)

TAFTĂ (*tușește, ca să se anunțe*): Don' doctor, veniți repede, păcatele mele, că-i moare copilul Floarei!

(*Matei se ridică, își ia trusa medicală de pe mîsuță și se ia după Taftă, a cărui intrare providențială îl scutise de o confruntare furtunoasă în familie.*)

MATEI (*către Alexa*): Mă întorc imediat. (*Iese.*)

(*Rămăși singuri, Alexa și Mihai se simt puțin stingheriți, fiindcă emanciparea fratelui la fața de fostă maman nu era la prima confirmare. Mihai caută din ochi o țigară. Alexa îl înțelege și îi întinde serviciul de fumat, apoi gustă din paharul cu apă rece, ca să facă ceva.*)

MIHAI (*spune tot dintr-odată*): Maman, eu am cerut domnului Brătianu să-mi permită să plec voluntar pe front.

ALEXA (*scapă paharul*): Ce spui?!... Nu sînt de acord. Nu se poate! E imposibil. Mihai, ascultă-mă, fii rezonabil.

(*Vocile se depărtează și dialogul lor nu se mai aude. Alexa suferă vizibil și plînge reținîndu-și lacrimile, în timp ce locul scenei se schimbă, către interiorul unui bordei.*)

★

(*Matei intră în casa Floarei, unde doi-trei țărani îl așteaptă pe doctor. La sosirea acestuia, ei îl salută respectuos, iar Ion Ion, bărbatul femeii, îl conduce, pe ușa scundă, spre lavița unde zace copilul.*)

ION ION: Să trăiți și vă mulțumesc e-ați venit, don' doctor; pe-aci, luați seama la ușă! Nu v-aș fi supărat; da' a zis muierea că veniți în sat, și-am zis că...

(*Casa este un bordei mai arătos, cu două încăperi [ca bordeiul de la Muzeul Satului]: în prima stînd vatra și o masă scundă, rotundă, cu trei scăunașe-mprejur, în cealaltă sînt patul, lavița, lada de zestre și restul mobilierului cunoscut. E un semiîntuneric permanent,*

deși e ziua. Copilul doarme agitat, într-o albie ridicată pe laviță. Ar putea avea trei ani, dar pare un prunc. E slab și plin de un fel de lepră roșcată pe față și pe tot corpul. Matei îl trage sub lumina ferestrei și îl examinează atent. Gemetele copilului slăbesc treptat, iar respirația e tot mai grea. Părinții se uită când la copil, când la doctor, așteptând parcă o minune.)

MATEI : De când zace-așa ?

FLOAREA : De-astă iarnă.

MATEI : Mai aveți copii ?

ION ION : Al mare. E ocinic la tipografie, la București... Ce arc, boierul ?

MATEI : Pelagră.

ION ION : Scapă ?

(Matei nu răspunde. Se întoarce să-și pregătească seringă. Atunci, femeia, aplecată asupra copilului, strigă.)

FLOAREA : Ioane, sări, că nu mai suflă copilul. A dat ochii peste cap !...

(Își ia copilul în brațe și-l leagă și-l scutură. Matei, ajutat de Ion Ion, pune copilul la loc. Medicul își da seama că trupul copilului se răcește și renunță la injecție. Cu o mîngiere pe chipul lui ars de boală, Matei îi închide ochii, apoi îi întinde brațele. Bordeul s-a umplut de sătenii. O femeie aprinde o luminare.)

MATEI : Am venit prea târziu...

(Încep bocetele. Ieșind în uliță, Matei este întâmpinat de primarul Lefter, cu învățătorul și cu alți doi săteni — unul fiind Firan, fiarul — aflați la ușa lui Ion de când a sosit. Matei stringe mîna primarului și învățătorului, apoi se adresează lui Taftă.)

MATEI : Rămii cu Floarea și vezi ce le este de trebuință, să le dea de la curte.

(Taftă reîntră în bordei, în timp ce Matei, avînd în dreapta pe primar și în stînga pe învățător, pornește spre casă, încet ; sînt urmași, ca de un dulău blajin, de Firan.)

MATEI : Cum e, domnule învățător, ați mai avut și alte cazuri mortale ?

INVĂȚĂTORUL : Mai puține decît în alte sate, dar sînt ; țărănul e fatalist, s-a deprins... Mai greu, cu războiul !... Dar Ghiță Lefter le știe mai bine, ca primar...

MATEI : Ghiță Lefter... Te-au ales primar !... Ții minte ce mi-ai spus cînd te-am scos din furcile jandarmilor ?...

LEFTER : Țin minte ; pe-atunci nu deosebeam boierul de ciocoi.

MATEI : Și-acum ?

LEFTER : Acum, domnule doctor ? (Ride, trist.) Nici acum ! Acum deosebesc omul

de ne-om !... (Mai prietenos.) Nu vreți să trecem pe la primărie, să vă spunem cum e cu mobilizarea ? E bine să știți, ca... consătean.

★

(Cortină de întuneric. Grupul a intrat în „biroul” primarului, cu o masă, trei scaune, un cuier și o sobă de tuci. Pe masă, un teanc de liste și un registru. Lefter îl poartă să ia loc, dar Matei refuză, spunînd că se grăbește, apoi cedează.)

LEFTER : Aici e listele de ofrande și de suscripții și aici e registrul de rechiziții pentru armată. Dau toți, că e pentru țară ! Care ce-a putut și ce-a avut, din sărăcia lui : bucate, pinză nălbită, nutret, păsări, oi, unii, și cite-o vită.

FIRAN : Și bani, din fundul lăzii și din capătul de basma ; cînc-a avut leafă, parte din leafă, pe cît o ține războiul, ca domn' învățător... Primaru' a dat tot ; că s-a-nscris volintir la roșiori, cu calu' lui. M-am înscris și eu, la antilerie, tot cu calu' meu. Sîntem zece din Cernătești, și Ion a lui Ion, bărbatu' Floarei, e la dorobanți, plecăm odată toți pe frunt...

LEFTER : Rămîne domnu' învățător singur și cu școala și cu primăria...

INVĂȚĂTORUL : Dumneavoastră ce faceți ? Conița Alexa ?...

MATEI : Alexa rămîne la moșie.

LEFTER : Pe-aici, conacele s-au cam pustit. Arendașii au închis hambarele și coșarele și zic că au ordin de la boieri să nu dea nimic.

FIRAN : Călărașii au spus că ăstora, după război, le ia statul pămîntul și-l împarte la care se duc pe frunt... ca noi.

INVĂȚĂTORUL : Așa ar fi drept.

FIRAN : Alții zice că boierii sînt scutiți și de dare și de rechiziție... Cine știe ?

MATEI (jenat) : Nu e nimeni scutit !... Plec și eu pe front, cu secția sanitară. (Tușește, mindru.) Am gradul de maior.

FIRAN (ia poziția) : Să trăiți, don' maiur !

★

(O tipografie din Pasajul Român, cu culegători, presă de mînă și cu tot tacîmul meseriei, din veacul trecut. Se prinde-n rame zaful paginat al gazetei „Socialistul”. Zețaru, ajutat de ucenicul său, trage o „perie” pentru prima corectură în pagină și i-o dă ucenicului, care o duce în redacție, adică într-o odaie de-alături, de la etaj. Îmbrăcat țărănește, dar cu un șorț de lucrător, ucenicul e „ziaristul” de la începutul piesei. Bate

la ușă și, când aude „intră !”, apasă pe clanță, pătrunzînd în încăpere, cu grijă să nu agaste de scaune coala încă udă.)

UCENICUL : Am venit cu corectura, don' doctor.

(Cernat se scoală de pe scaun și o ia, cu aceeași grijă. În încăpere sînt, afară de doctorul Cernat, alte trei persoane, antrenate într-o discuție înflăcărată. Vintilă Rosetti pe-rorează.)

V. ROSETTI : Cînd e vorba de apărarea teritoriului național, de a apăra patria de o năvălire străină, sau de a o scăpa dacă este ocupată, atunci orășenimea, oricît de bravă să fie, este fără putere ; atunci, corpurile armate, soldații nu a-jung, atunci trebuie ceva mai mult decît toate acestea, trebuie o populație întreagă armată, țărani pătruși de sacral foc al amorului de patrie ; trebuie să intre-n foc țărănimea, apărîndu-și pămîntul cu armele în mînă. Iar țărani, domnilor, n-au acest pămînt !...

CERNAT (interupîndu-i) : Domnilor, vă prezint prima pagină din primul număr al ziarului „Socialistul”. (Ceilalți aplaudă și își smulg pagina, parcurgînd fiecare rînd, plini de o afectuoasă curiozitate.) E un minut istoric. (Către ucenic.) Cum te cheamă, tinere lucrător ?

UCENICUL : Ion a lu' Ion.

CERNAT : Simplu și frumos. Și, de unde ești, de fel ?

UCENICUL : Din Cernătești...

CERNAT (suprins) : Zău ? Păi, ar fi că sîntem nițel consăteni. Mai ai frați ?

UCENICUL : Unul.

CERNAT : Și el ce face ?

UCENICUL : E mic.

CERNAT : Atunci, să știi, de-acum încolo, că mai ai unul. Un frate mai mare. (Ucenicul se uită mirat, fiindcă Cernat arată către sine ; apoi, doctorul scoate un bănuț din buzunarul vestei.) Știi rișca, Ioane ?

UCENICUL : Da.

CERNAT : Capul sau pajura ?

UCENICUL : Capul.

(Îl pune pe unghia degetului mare și zvîrle leul, cu o zvicnitură, în sus. Apoi, îl prinde-n palmă și se face că citește ce-a ieșit.)

CERNAT : Capul. Ai cîștigat. Ce-ai să-ți cumperi cu leul ăsta ?

UCENICUL : Îl strîng, pentru pămînt.

(Ucenicul ia banul, salută și iese. Dr. Zubcu Codreanu a auzit ultima replică și, odată cu el, Dobrogeanu-Gherea, un tînr re-

voluționar brăilean, cu barbișon ; V. Rosetti citește corectura.)

CODREANU : Ai auzit, cetățene Gherea ? Tînrul nostru muncitor adună banii ca să devină mic proprietar de pămînt...

GHEREA : Ca să scape de noua iobăgie, cetățene Codreanu !... El are o familie acolo-n sat, care și-a vîndut moșierului forța de muncă, pe trei-patru ani înainte ; ca majoritatea celor împroprietăriți formal la 2 Mai.

CERNAT : Trebuie să recunoști, Zubcule, că nici un proletar din Europa nu-și are munca vîndută pe ani înainte... În România, problema revoluției socialiste va depinde de alianța dintre proletarul agricol și cel industrial... dintre muncitori și țărani...

CODREANU : Țăranilor li s-a promis pămînt dacă luptă pe front, în război.

GHEREA : O nouă stratagemă a burghezo-moșierimii !

(Intră Mircea Rosetti, fratele lui Vintilă, cu știria senzațională a zilei.)

M. ROSETTI : Domnilor, se pregătește cel mai cutezător moment din istoria modernă a României : Declarația de Independență. E gata ! Tata mi-a spus că se va citi, peste o oră, la Cameră !

CERNAT : Alea jacta est ! (Îl oprește pe zețar.) Repaginează gazeta. Deschidem cu Declarația de Independență.

V. și M. ROSETTI : Admirabil. Ura !

ZETAȚARUL : Așa mai zic și eu. O să fie o bombă.

(Codreanu smulge șpaltul din mîna zețarului și, împreună cu Gherea, vor să protesteze.)

CODREANU : Și cum rămîne cu lupta de clasă ?

CERNAT : Acest război nu e unul de clasă. E un război național. Celălalt va urma. Mai devreme sau mai tîrziu, într-o formă sau alta. Istoria nu e bătută-n cuie...

GHEREA : Deci, sînteți pentru participarea la acest război imperialist dintre Țar și Sultan ? Așa vezi dumneata dezrobirea națiunii române ?

CODREANU (arată șpaltul proaspăt) : Dar, cetățene doctor, aici combați pentru neutralitate !... Și bine faci. Pentru că e vorba de conflictul dintre călăul națiunilor balcanice și temnicerul popoarelor, țarismul ! E jocul lor obișnuit. Presa muncitorească nu trebuie să uite că, în politica pe care o duc, guvernele dispun, după bunul-plac, de viața și banii popoarelor ! Proletarul n-are patrie !...

CERNAT : Căderea țarismului, nimicirea acestui vis rău care apasă Europa întreagă,

iată, după noi, cea dintâi condiție pentru dezrobirea națiilor din mijlocul și din răsăritul Europei. Așa e ?

GHIEREA : Așa e. Dacă miine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîne, n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie. (Continuîndu-și, inspirat, raționamentul.) Polonia ar învia din nou ; marele popor rus va putea să-și lege în libertate legăturile sale politice ; românii, maghiarii, slavii de la miazăzi, liberi de orice amestec străin, își vor putea regulariza între dinșii treburile și hotarele lor.

CERNAT : Da. Dar, pînă atunci, și mai cu seamă în clipa de față, patria este poporul, clasa muncitoare, și nu clasele exploatare. Deci, proletarul are patrie !

V. ROSETTI : *Quod erat demonstrandum!*...

CODREANU : E clar ! Deci, mie nu-mi rămine decît să-mi dau demisia din nobila funcție de medic de plasă la Curtea de Argeș și să intru la Crucea Roșie. *Ilarășo și așferim !*

GHIEREA : Și ce facem cu gazeta ?

CERNAT (rupe șpaltul) : Refacem doar pagina întâi. De-azi, „Socialistul” combate pentru Independență, ca tot poporul. Și deschidem lista de subscripție a muncitorilor români pentru apărarea patriei. (Ecou : o măsură din „Internaționala“.)

(Această scenă se distribuie pe trei planuri. În primul, la rampă, e publicul de la Cameră. Ne aflăm în sala Parlamentului, de pe dealul Mitropoliei. Tribunele rezervate publicului sînt pline de lume de tot felul. Remarcăm prezența doctorului Cernat, cu Ana și Poienaru, pe cei doi negustori și alte personaje cunoscute. Planul secund, mai jos, de unde apar deputații ce urcă la tribună, e mascat de publicul din primul plan. Al treilea plan, mai înalt, e ocupat de tribuna unde se vorbește, cu fața la public, ca și în scena cursului de la Universitate, poate, și cu elemente ale aceluia decor. La fața de cortină, apar manifestații, cu placarde și steaguri, de-o parte și de alta a spațiului scenic ; se presupune că stau în jurul clădirii ; răsună cîntece patriotice. Atmosfera este de încordată așteptare, favorabilă gestului final, al Declărării Independenței.)

C. A. ROSETTI : Doamnelor și domnilor, am permisiunea de a recapitula concluziile la care au ajuns corpurile legiuitoare române. Adunarea Deputaților a adoptat, cu majoritate absolută de voturi, moțiunea prin care se declară stare de război cu Imperiul otoman, urmare a bombardării porturilor române Brăila, Calafat, Bechet, Oltenița și Călărași. Senatul a votat o

moțiune similară. Ca urmare, trupele noastre au ocupat poziții defensive pe malul românesc al Dunării. (Își pune ochelarii și citește lista vorbitorilor.) S-a înscris la interpellare domnul deputat Fleva. Vă rog.

POIENARU (către Ana) : Ce-o mai vrea și-asta ? Să pună capăt și gata. La arme !

ANA (în șoaptă) : Democrație, nene.

(Președintele Camerei ciocănește, cerînd liniște. Urcă la tribună deputatul înscris la cuvînt.)

FLEVA : Cunoaștem aceste rezultate, și națiunea, de asemenea, va ține minte numele celor ce au votat pentru, ca și pe-al celor care au votat contra. Abținerile au să se uite. (Risete.) Interpelarea mea se adresează domnului ministru al treburilor din-afară, domnului Kogălniceanu, și sună astfel : adus-a, oare, Guvernul la cunoștința tuturor Puterilor ruperea legăturilor de dependență ale țării față de Poartă și independența absolută a României, în urma stării de război provocate de Turcia ? Cer Guvernului să-și precizeze atitudinea, fiindcă pentru noi aceasta e o chestiune vitală. Viața și robia nu pot sta-mpreună.

(Deputatul se retrage în banca sa, în ropotul nesfîrșit de aplauze ale întregii asistențe, inclusiv Poienaru. Președintele face eforturi să păstreze liniște.)

C. A. ROSETTI : Domnul ministru de externe dorește a răspunde acestei interpelări ?

(Toate privirile se îndreaptă spre Kogălniceanu. Se așterne o tăcere absolută, în care pașii săi răsună pe parchet, urcînd la tribună.)

KOGĂLNICEANU : Domnilor, situația internațională a României a evoluat mult mai bine, fără a fi decisiv schimbată. Sînt întrebare dacă o Românie independentă de obligațiile samavolnice impuse din exterior poate fi azi realizată prin noi înșine, așa cum geografia noastră a făcut Unirea, punînd Europa în fața faptului împlinit ? (Proiectorul panoramează în sală, urmărind reacția sufletească a fiecărui grup din asistență : nelinește, hotărîre, frică, elan. Este un moment istoric, decisiv.) Mai întîi de toate, domnilor, să ne facem întrebarea : ce am fost înainte de declararea răzbelului ? Fost-am noi independenți către Turcia ? Fost-am noi provincie turcească ? Fost-am noi vasali ai Turciei ? Avut-am noi pe Sultanul ca suzeran ? Străinii au zis aceasta ; noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru ! (Pe chipurile celor din sală se citește interesul crescînd. Aplauze.) Însă era

ceva. Erau niște legături *sui-generis*, niște legături care erau slabe, cînd românii erau tari, niște legături care erau tari, cînd românii erau slabi. Noi n-am dorit acest război cu turcii. Noi cerem de douăzeci de ani Turciei să intre în înțelegere cu noi, spre a preface acele legături *sui-generis* — care nu mai sînt ale secolului actual și care, dacă nu mai erau de folos pentru noi, nu mai erau de folos nici pentru Turcia — în relații normale și civilizate, de la egal la egal. *(În publicul de sus remarcăm pe cei doi negustori, care-și dau coate și vor să spună ceva, dar zefarul le face semn să tacă.)* Noi trebuie să dovedim că, dacă voim să fim națiune liberă și independentă, nu este pentru ea să nelineștim pe vecinii noștri, nu este pentru ea să fim un prilej de îngrijiri pentru dinșii; din contra, și încă mai mult decît pînă acum, să arătăm că sîntem o națiune hotărîtă să ne ocupăm de dezvoltarea ei, de dezvoltarea buneii-stări morale și materiale, iar nicidecum ca să îngrijim, ca să nelineștim pe cineva. Noi voim să fim bine cu toate Puterile, și cu Rusia, și cu Austria, și chiar cu Turcia; și cu Turcia vom face legături nouă... iar nu să rămînem în acele legături ca pînă astăzi, care nu mai au rațiunea lor de a fi.

(Reacția celor ce ascultă e mai curînd ostilă, la această parte a discursului.)

PRIMUL NEGUSTOR: Ce-o scaldă, domnule? Joacă la toate horele, cu muscalii și cu turcii?

AL DOILEA NEGUSTOR: Kogălniceanu? Nu-l cunoști. Taci, și-ascultă!

KOGĂLNICEANU (la tribună): Așadar, domnilor deputați, nu am nici cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentanților națiunii că noi sîntem o națiune liberă și independentă. Noi trebuie să dovedim că sîntem o națiune vie, trebuie să dovedim că avem conștiința misiunii noastre, trebuie să dovedim că sîntem în stare să facem și noi sacrificii, pentru ca să păstrăm această țară și drepturile ei, pentru copiii noștri, și această misiune, în momentul de față, este încredințată fraților și fiilor noștri, care mor la hotare. Mă rezum, domnilor: voim să fim independenți, pentru că voim să trăim cu viața noastră proprie! *(Urale.)* ...Iar pentru a concretiza, vă fac cunoscut că Guvernul român anulează tributul de un milion lei aur către Turcia și-l pune la dispoziția Ministerului de Război, pentru apărarea patriei. Trăiască România liberă, unită și independentă!

(Urale nesfîrșite întîmpină proclamarea Independenței de Stat a României. Mulțimea, care asistase de afară, umple treptat scena.

Zeci de studenți și elevi de școală militară, împreună cu negustorii și muncitorii bucureșteni, arborează drapele tricolore și manifestează cu torțe, cîntînd „Deșteaptă-te, române”. Printre manifestanți apar și grupuri compacte, purtînd pancarte care-i identifică: „Asociația generală a lucrătorilor din România”, în frunte cu zefarul și cu tipografia socialiști, sau „Societatea centrală de binefacere”, a revoluționarilor bulgari, precum și „Societatea studenților mediciniști din București”, în care o remarcăm și pe Ana, alături de doctorul Cernat.)

ANA: Știți că domnul Poienaru s-a înrolat în armată?... Dumneavoastră, domnule dootor, ce faceți?...
GERNAT (se hotărăște brusc): La Crucea Roșie... am niște prieteni acolo.

ANA: Nu asta. Vă întrebam, ce faceți diseară?
CERNAT: A, spitalul, gazeta... nimic deosebit.

ANA (îi oferă brațul): Atunci, vă invit la Balul Oștirii.

(Ies cu toții, amestecați în mulțimea entuziasată.)

★

(În timp ce scena se golește de manifestanți, care ies prin fața cortinei sau printre glisante ce dau impresia trecerii lor pe ulițele Capitalei, întregul spațiu scenic se redistribuie pentru Balul Oștirii. De data aceasta, spațiul se împarte, simbolic, în trei planuri, la același nivel, pe care luminile le vor evidenția pe rînd, după necesitate. Propun un fundal, cu două jilțuri, în jurul cărora are loc balul propriu-zis, dansul etc.. o aripă dreaptă, unde se fac și se desfac scurte întîlniri și conversații politice, și o aripă stîngă, unde se presupune că este bufetul. Centrul scenei și al atenției publicului e variabil, conform concepției regizorale a spectacolului.)

Balul de la Casa Oștirii este evenimentul anului, dedicat aniversării urcării pe tron a Prințului Carol. Spațiul destinat balului e compus din cele trei încăperi deschise. Una e sala de dans, cu o nișă somptuoasă, în fund, unde sînt instalate cele două fotolii de onoare, pentru perechea princiară. Cealaltă sală e destinată bufetului, care e servit în picioare, la măsute pentru cîte o duzină de persoane, pline de bunătați. Chelnerii aduc mereu șampanie și răcoritoare, ca la balurile vieneze. Muzica cîntă din balconul ei, sub conducerea dirijorului, atent la porunca maestrului de ceremonii din sala de dans. Pe marginea sălii acesteia, în care perechile aluneacă grațios sau conversează în timpul pauzelor, se află șirul de fotolii și sofale rezervate persoanelor mai în vîrstă sau fetelor care „fac tapiserie”, în așteptarea cavalerilor.

Un proiecteur va urmări, deci, aceste trei locuri ale acțiunii, în care grupurile se adună și se risipesc, după necesitățile regiei. Alte-tele-Lor Principesa Elisabeta și Prințul Carol ocupă locurile indicate mai înainte, avînd în preajmă suita și, respectiv, doamnele de onoare. Între cele două doamne de onoare o remarcăm pe Elena Poienaru, cu care Principesa schimbă, la rîstimpuri, cîteva cuvinte, pesemne, primind informații despre vreuna dintre persoanele de pe parchetul de dans. Cealaltă doamnă, mai în vîrstă, e prințesa Aglaia Ghica. În jurul Domnitorului remarcăm pe colonelul Cerechez și pe generalul Dr. Davilla, avînd în imediata apropiere pe I. Brătianu, C. A. Rosetti și M. Kogălniceanu. În jurul grupului acestuia se învîrtesc agenții diplomatici, consulul Franței, consulul austriac și baronul Stuart, consulul Rusiei. Acesta din urmă e înconjurat de cîteva ofițeri superiori ruși, printre care cneazul Sergiu de Leuchtemberg-Beauharnais, tînăr general de cazaci din garda țarului.

Personajele noastre se dirijează cam pretutindeni, în cele trei săli.

Matei, în uniformă nouă de maior, vorbește cu generalul dr. Davilla; Mihai, în frumoasa lui uniformă de ofițer adjutant, vorbește cu Brătianu. C. A. Rosetti preferă conversația cu prințesa Ghica, o prietenă din tinerețe. Kogălniceanu discută cu consulul austriac, de față cu ceilalți diplomați, dar acest grup se risipește destul de repede, pe conversații bilaterale. Consulul britanic lipsește, avînd o „indispoziție diplomatică”, date fiind relațiile anglo-turce, de interes reciproc.)

CONSULUL AUSTRIAC: Domnule ministru, sîntem informați că unii ofițeri români din Transilvania s-au înscris voluntar în armata dumneavoastră. Guvernul nostru, contele Andrassy, protestează...

KOGĂLNICEANU: Noi n-am recunoscut niciodată alipirea Transilvaniei la Ungaria; iar românii din armata austriacă, procedînd astfel, nu fac decît să confirme alianțele domnului Andrassy. Alianța celor trei imperii, nu?

(Grupul diplomatic este interesat și de atitudinea conservatorilor români — retrași, ostentativ, la bufet — spre care se și dirijează, atunci cînd Kogălniceanu îl părăsește, spre a se alătura lui C. A. Rosetti.

Sala de dans e un buchet de splendide toalete de seară, după toate modelele Apusului, fracuri și uniforme de ceremonie cu decorații. Perechile valsează în sunetele ultimei creații românești, „Valurile Dunării”, de căpitanul Ivanovici.

Printre perechile de dansatori, o remarcăm pe Mary, cu soful ei, căpitanul Dudescu, și pe Vicky, cu Amza Rizescu.)

AMZA: Alexa n-a venit?

VICKY: A rămas la moșie.

AMZA: S-a supărat ca văcarul pe sat... dar o admir, domnule.

(Îndată după aceea, convins că și-a făcut datoria față de etichetă, Amza se retrage la bufet, în grupul conservator, lăsîndu-și soția să facă „tapiserie”.

Dr. Cernat stă de vorbă, undeva, cu Ana. Conversația lor e întreruptă de apariția unui tînăr ofițer, care o invită pe Ana la dans. Ea ezită, dar, la încuviințarea doctorului, se avîntă, grațios, pe parchetul de dans. Ofițerul este Valter Mărăcineanu, pe care-l remarcase la berăria studenților. Cernat se duce la bufet. Figura centrală, cea mai seducătoare, a balului e prințesa Natalia Ipsilanti, care dansează cu maiorul Șonțu. Ea, însă, îl caută din ochi pe Mihai.)

BRĂTIANU (către Mihai): Îți stă bine uniformă. Știi că semeni cu căpitanul, tatăl dumitale?

MIHAI: Vă mulțumesc.

BRĂTIANU: Ce-a spus Alexa?

MIHAI (ezită, zîmbind): Mi-a dat consimțămîntul... în cele din urmă.

BRĂTIANU: Îmi pare bine...

MIHAI: Sînt indiscret dacă vă întreb cînd e plecarea?

BRĂTIANU: Mîine-dimineață! ...Măria-Sa a ținut să onoreze ultimul Bal al Oștirii!

(Privirile lor se îndreaptă spre Domnitor, ce stă de vorbă cu Cerechez și căruia îi dă ultimele instrucțiuni. Mihai a văzut-o pe Ana în bal și se îndreaptă spre ea.)

CERCHEZ: Noile regimente de dorobanți și artilerie au ocupat pozițiile stabilite la Dunăre.

PRINȚUL CAROL: Veți evita orice joncțiune cu trupele aliate, pînă cînd nu mi se va cere acest sprijin în mod expres. Unde ați ales Cartierul general?

CERCHEZ: Lîngă Băilești, la Poiana, Măria-Ta, la conacul familiei Poienaru. (Prințul zîmbește cu simpatie către doamna de onoare a Principesei.) Proprietarul a și plecat acolo, pentru cele de trebuință.

(În acest moment, doamna Aglaia Ghica îi prezintă Principesei o pereche de tineri. Fata face „marea reverență”.)

AGLAIA GHICA (o prezintă): Este domnișoara Alecsandri, fiica marelui nostru poet.

PRINCIPESA ELISABETA: Semeni întocmai cu imaginea muzei sale. Ce face bardul de la Mîrești?

FATA: Nimică. Serie.

PRINCIPESA ELISABETA: Îi dorim multă sănătate...

(Aglaia Ghica îi face semn fetei că prezentarea s-a terminat. Ea se înclină încă o dată

și se retrage, urmată de cavalerul ei. Privirea Doamnei se oprește asupra unei perechi apropiate de dansatori, urmărind privirea tandră și atentă a Elenei Poienaru.)

ELENA (o surprinde și explică): E sora mea, Ana Goleescu. (Principesa suride, apoi o privește iarăși, întrebător.) Cu domnul Mihai Cernătescu.

(La gestul discret, dar imperativ, pe care Elena îl adresează surorii sale, aceasta-i șoptește ceva lui Mihai, care se oprește din dans și o conduce la Principesă, rămânând la o distanță respectuoasă. În timp ce Ana e prezentată de sora ei, cu același protocol de-adineori, lângă Mihai se oprește, cu un pahar de șampanie în mână, Natalia.)

MIHAI: Souză-mă, nu te-am observat.

NATALIA: Așa începe, dragul meu... (Gustă din pahar și pe urmă i-l oferă lui.) Nu ți-e sete?...

(Gestul Nataliei, nițel amețită, este, evident, provocator și nu scapă privirilor doamnelor de pe canapele, care și încep să susțoească cu Vicky. Mihai e jenat.)

VICKY: Văduva veselă!...

MIHAI: Natty!...

(Trece un chelner cu tava și el vrea să-i dea paharul; dar Natalia i-l ia înapoi.)

NATALIA (il bea pînă la fund): Voyons! Un lucru început trebuie dus pînă la sfîrșit!... O iubești? (Mihai nu a înțeles întrebarea, dar a văzut că e vorba de Ana, care revine, după prezentare, către dînsul. Natalia îi ia brațul lui Mihai și-l predă Anei, cu un zîmbet insinuant, care vrea să fie triumfător, dar e trist.) Made-moiselle, je vous le rends sain et sauf!

MIHAI (face, și mai jenat, prezentările): Prințesa Ipsilanti, domnișoara Ana Goleescu... (Cu un zîmbet cam stupid.) E primul său bal...

NATALIA (cu intenție): A, da? Vă felicit, domnișoară. Pentru debut, nu puteați face o alegere mai bună... (Ca să atenueze această remarcă nedelicată, Mihai ia brațul Anei și Natalia rămîne o clipă singură, cu paharul gol în mână. Atunci, un bărbat se apropie și i-l ia, depunîndu-l pe o consolă. E cneazul rus, care-i urmărise cu admirație mișcările.) L'armée russe est déjà passée à l'attaque, mon prince?... (L-a recunoscut.) Avec le beau Serge!...

CNEAZUL (idem): Natașa!...

(El îi oferă brațul, pe care Natalia îl ia, seducătoare, și pleacă împreună, rîzînd, spre bufet, în timp ce Mihai o invită pe Ana la vals.)

ANA: Ea e „văduva veselă”? Pare foarte nefericită...

MIHAI (ironic-gelos): Avec le beau Serge? E nepotul Țarului!

(La bufet, baronul Stuart se află în centrul atenției generale. E foarte bine dispus și a împrumutat un aer condescendent cu colegii săi. Doi români, foști miniștri în guvernul precedent, cărora li se alătură Amza Rîzescu și deputatul Fleva, îi țin hangul sau îl provoacă la declarații. De la o altă masă, se apropie doctorul Cernat și consulul Franței.)

Se consună, cu eleganță, dar copios, felurite băuturi, începînd cu vodka și sfîrșind cu șampania franțuzească.)

FLEVA (către Stuart): Interpretați acest război ca un război religios, creștino-musulman? Un război sfînt?

BARONUL STUART: Este un război sfînt. Pentru eliberarea popoarelor creștine.

CERNAT: Convenția ruso-austriacă de la Budapesta nu mai e un secret pentru nimeni. În schimbul neutralității lui Franz Iosef, ați consimțit ca trupele creștine austro-ungare să „elibereze” — adică să ocupe — Bosnia și Herțegovina, le fel de creștine...

BARONUL STUART (agasat): Alianța celor trei împărați este o garanție de izbîndă.

FLEVA: Ce-o să faceți, dacă ocupați Constantinopolul? În ipoteza victoriei, bineînțeles!

BARONUL STUART (fudul): Cancelarul Gorceakov îl va declara oraș liber, redînd Sfintei Sofia destinația de sanctuar al ortodoxiei...

CERNAT: În ipoteza înfrîngerii, ce soartă ați rezervat României?

CONSULUL FRANȚEI (intervine, ironic): Cînd domnul Bismarck i-a îndemnat pe ruși să înceapă războiul împotriva Porții, le-a recomandat să nu aibă prea multe scrupule față de România.

(Dar baronul Stuart se face că n-aude și, văzîndu-l pe cneaz cu Natalia, se îndreaptă, cu grupul său, spre dîștii, plin de atenție. Replica o dă deputatul Fleva, nițel demagogic, în timp ce grupul cneazului sparge un rînd de pahare în onoarea „Natașei”.)

FLEVA: Dumneavoastră, franțujii, nu puteți uita că Măria-Sa Kaiserul Wilhelm s-a încoronat împărat al Germaniei în sala oglinzilor de la Versailles.

AMZA (patriotard): Iar noi nu uităm că Domnitorul nostru este un Hohenzollern! Noi nu sîntem republicani, Monsieur...

CONSULUL FRANȚEI: Afară de acestea, dumneavoastră, românii, ar mai trebui să nu uitați țarismul; este cunoscută politica de dominație a altor popoare, asemănătoare cu a tuturor imperiilor.

KLIEVA : Și-acum ?

AMZA (agresiv) : Acum, avem război, domnule. Nu ne plăcea neutralitatea ! Să facă războiul cui îi place !...

CERNAT (cu o ironie reținută) : Dar dumitale ce-ți place să faci ?

AMZA : Avere, domnule, bani, cu oricine și de la oricine : nemți, englezi, austrieci. (Arătând spre grupul vesel din jurul Natalei.) Poftim, rusul bea, turcul plătește. Banul n-are patrie. (Poetic.) E ca valsul vienez !... (Ritmează refrenul.). Te-n-virtești, te-n-virtești, tra-la-la, tra-la-la, tra-la-la...

(Amza se retrage spre sala de dans, spre grupul familial unde Vicki și Mary, cu Dudescu, s-au strins în jurul lui Matei și Mihai.)

În sala de bal, orchestra încetează, brusc, să cinte. La un semnal de trompetă, dansatorii se aliniază pe două șiruri, lăsând în mijloc un coridor viu, prin care vor trece suveranii, ce se retrag. Se dă onorul. Orchestra cîntă Imnul Hübisch. Balul Oștirii s-a terminat ; pentru mulți dintre cei de față, acesta va fi cel din urmă.

Apoi, brusc, se oprește orice sunet și orice mișcare, într-un stop-cadru ca o fotografie de epocă, peste care se lasă, încet, cortina.)

PARTEA a II-a

E noapte, pe frontul de sud. Se aud vagi bubuituri de tun și trosnete răzlețe de pușcă, într-un ecou îndepărtat. Ne aflăm la Cartierul general al oștirii române, de la Poiana. Într-o parte a scenei se sting câteva focuri de tabără, în jurul cărora agitația s-a potolit. Sîntem în Zodia leului, la începutul lui august 1877. Dorobanții stau în jurul focului și coc porumb, ca acasă. Comandantul de companie, căpitanul Mărăcineanu, trece de la un pluton la altul, să le dea sfaturi, să-i încurajeze înainte de luptă. Ajuns la grupa gornistului, se oprește și gustă și el dintr-un porumb ; gornistul mai cîntă puțin și se oprește. Este Ion Ion din Cernătești, de pe moșia de zestre a fetelor, acum vîndută de Rizeșcu.

VALTER MĂRĂCINEANU : De unde știi să cînți din goarnă așa frumos, ostaș ?

ION ION : Dacă știam din cobuz, cînd mi-a dat don'majur goarna, am prins și meșteșugul ăsta...

VALTER MĂRĂCINEANU : De unde ești ?

ION ION : Eu, din Cernătești, da' flăcăii ăștia-s din Focșani, iaca, orășeni și nu știu carte.

VALTER MĂRĂCINEANU : Dar tu știi ?

ION ION : Nici eu, că nu mi-a trebuit. Știe copilul, e tipograf. Da' acum îmi tre-

buie să citesc scrisoarea și nu are cine. (Scoate scrisoarea.) De la Floarea, muierea mea.

VALTER MĂRĂCINEANU (mirat) : Ea știe carte ?

ION ION : Nici ea nu știe. La noi în sat le serie învățătorul.

VALTER MĂRĂCINEANU (o ia și-i citește) : „...scumpul meu soț, vei cunoaște că a născut soția ta un băiat în ziua de Sîn'Petru și poartă numele de Pavel și este sănătos. Se află acasă la dumneata“...

ION ION : 1-auzi, neică. (Explică.) Mi-a făcut mizeria un flăcău, că altă nea murit...

VALTER MĂRĂCINEANU (continuă) : ...iar cauza de nu ți-am trimis ce mi-ai spus a fost că n-am avut parale-n mână, că poamele nu se caută ; s-a căutat numai finul, și finul ni-l ia boierul de pe câmp și am reclamat la primari și nu ne-au dat nici un drept !...

ION ION : Las' că, după rezel, le-mparte statu' pământul la țărani, care-au fost aici, cu noi, bineînțeles. Nu, don' căpită ?

VALTER MĂRĂCINEANU : O să fie pământ pentru toți, Ioane !... Ia, mai odihniți-vă și voi, e-acu' se crapă de ziua !

(Ceturile nopții s-au risipit. Forfota Cartierului general își reia cursul obișnuit. Se aud tropotul calilor de artilerie și pașii companiilor de dorobanți, pe fondul bubuiturilor de tun. La fața de cortină, un dorobânt voinic și mustăcios stă de sentinelă la poarta conacului Poienaru. Seamănă leit cu „Sentinela” lui Grigorescu. În curtea largă și nu prea îngrijită a conacului, e un du-te-vino de ofițeri de toate gradele, printre chesoane, trăsuri sanitare și bucătării de campanie. Doi bărbați, îmbrăcați cam ciudat pentru locul și timpul acesta, coboară spre poarta cu dorobanțul de caraulă. Unul seamănă leit cu „Portretul lui Andreescu la Barbizon” ; e un pictor cu șevaletul în spinare, ducînd, însă, o umbrelă închisă. Celălalt poartă pe umăr un enorm aparat de fotografiat cu trepied de lemn model Niepce-Daguerre. Îl vom recunoaște pe Nicolae Grigorescu însoțit de amicul său, Carol Popp de Szathmáry. La ieșirea pe poartă, se întîlnesc cu plutonul de dorobanți, al cărui comandant îl recunoaște și, predînd căprarului Ion Ion comanda, se oprește o clipă să-i salute. Este căpitanul Valter Mărăcineanu.)

VALTER MĂRĂCINEANU : Domnul pictor Grigorescu ? Ce surpriză !...

GRIGORESCU : Ia te uită ! Ce bine-mi pare ! (Îi stringe mîna și face prezentările.) Căpitanul Valter Mărăcineanu, și domnul Carol Popp de Szathmáry, artist pictor și fotograf.

CAROL : Cred că ne-am mai văzut, la „Heidelbergul de-altădată”, cînd ați închinat pentru domnul Grigorescu !

VALTER MĂRĂCINEANU : Exact. Mi-aduc aminte, erați cu dînsul. Dar ce căutați aici ?

GRIGORESCU : Eu sînt „voluntar” pe front, ou... (arată șevaletul) armele mele. Iar amicul meu Carol trimite fotografii la gazete, despre isprăvile dumneavoastră. Căutăm subiecte.

VALTER MĂRĂCINEANU : Atunci, domnule Popp, cred că vă pot furniza ce do-

riți, dacă-mi permiteți să vă acompaniez la redută.

CAROL : Mai întreb ?

VALTER MĂRĂCINEANU (către Grigorescu) : Veniți și dumneavoastră ?

GRIGORESCU (își continuă drumul) : Nu. Eu îmi aleg singur subiectele... La vedere !

(Grigorescu se îndreaptă, agale, la deal, spre dîmbul de pe creasta căruia un roșior străjuiește atent, pe calul său, privind mișcărilor inamicului de pe malul opus al Dunării, năclburat de șuierul obuzelor [eventual, o proiecție a celebrului său tablou]. Către fundul scenei, e bateria de artilerie a locotenentului Moise Valerian. Precum ne vom da seama, e fratele studentului ardelean și, fiindcă seamănă, rolul va fi interpretat de același actor, ofițerul avînd, însă, inevitabila mustață austro-ungară. Bateria a fost avariată ușor de schimbul de obuze cu inamicul, dar nu cedează. Un tunar răcește și curăță feava piesei sale. A fost rănit la cap și la braț și e oblojit cum s-a putut. Însă își vede harnic de treabă, fără mîndrie, ca un fierar conștiincios la forjă. Este chiar fierarul Firan. În baterie intră un ofițer de roșiori. E maiorul Șonțu. Locotenentul ordonă onorul și raportează.)

MOISE VALERIAN : Pe locuri, tunari, drepti ! ...Domnule maior, sînt locotenentul Moise Valerian, comandantul bateriei de tragere. Totul e-n ordine. Efectivul, minus un tunar la ambulanța divizionară.

ȘONȚU : Mai văd un rănit... (Către Firan.) Cum te cheamă ?

FIRAN (își pune repede mîndrul) : Să trăiți, don' maior ! Sînt tunarul Firan și... și n-am nimic. M-a pișcat oleacă puceana, cînd a fătat...

ȘONȚU (mirat) : Care pucea ?

(Firan imită, cu mîna și din gură, șrapnelul, care, cînd cade, mai întîi se-nvîrte-n loc, scormonind pămîntul și guîlînd, apoi, cînd explodează, „fată” bucăți de schijă.)

MOISE VALERIAN : Așa-i zice el la ghiulea...

ȘONȚU (rîde) : Se aprobă ! (Salută.) Vă felicit pentru preciziunea tirului. Unde-ați studiat tragerile de artilerie ?

MOISE VALERIAN : În Austria ; sînt ofițer activ. Vin din Transilvania !

ȘONȚU (îi stringe mîna) : Vă admir și vă mulțumesc !... Continuați ! (Iese.)

(Bateria reia poziția de tragere, maiorul dă colțul și coboară dealul spre Cartierul general. Atunci îl observă pe Grigorescu, sub umbrela-i albă, deschisă, și cu șevaletul in-

statat, lucrând în tihnă. Maiorul aude zăcărul cunoscut și-l avertizează, dar cam tardiv, pe pictor.)

ȘONTU : Hei ! Vine purceaua ! Calcat !

(Explozia se produce în secunda următoare, zburindu-i umbrela pictorului, dar, din fericire, fără alte consecințe. Roșiorul își continuă cursa. Cele de mai înainte sînt simple detalii scenice, pregătitoare pentru scena care urmează. În odaia-n care s-a improvizat biroul de operațiuni al Cartierului general, pe masă, e întinsă harta caroită a regiunii, marcată cu stegulețe. Asupra ei discută ofițerii de stat-major, în frunte cu Cercez. Intră maiorul Șontu. În colțul odăii, un telegrafist lucrează la telegraful de campanie. Ofițerii adjutanți și ofițerii de ordonanță, trimiși din partea corpurilor de armată, stau aliniați, de-o parte și de alta a intrării în micul cabinet al Domnitorului, fostul birou al lui Poienaru, cu mobilierul de rigoare. Printre dinșii îl remarcăm și pe Mihai Cernătescu. Generalul Al. Cernea, ministru de război, colonelul Arion, șeful secției artilerie, genistul maior Gheorghiu Zamfir și colonelul Cercez, locuitor al comandantului Corpului I de armată, ascultă raportul maiorului Șontu, care indică pe hartă ce a văzut și ce crede.)

ȘONTU : Trupele inamice dintre Vidin și Lom Palanka fac manevre de repliere spre sud-est, către Plevna, sporind tirul de artilerie, probabil, ca să-și acopere mișcarea.

GENERALUL : E foarte ciudată această mișcare neprevăzută. Ce crezi, colonel Cercez ?

CERCHEZ : Sînt două ipoteze : ori rușii i-au bătut acolo, la Plevna, și turcii se retrag spre Balcani, ori atacul rusec a eșuat, și atunci Osman Pașa concentrează în grabă trupe, ca să-i azvîrle pe ruși îndărăt, peste Dunăre.

GENERALUL : Adică, peste noi... Ar însemna că de ce ne-a fost teamă n-am scăpat : războiul strămutat pe teritoriul nostru...

ARION : În această ipoteză, ce fac eu cu artileria ? Risipesc așa, în vînt, muniția ? Era vorba că reținem astfel aici rezervele turcești, ca să-i ajutăm pe ruși să bată Plevna. Acțiunea devine, în cazul ăsta, inoperantă.

CERCHEZ : Nu-i inoperantă, fiindcă în această situație prevenim un atac turcesc direct, contra noastră, peste Dunăre.

GHEORGHIU : Turcii nu vor face asta. Cunoscuterul. N-au poduri, iar flota le-am cam scufundat-o. Mai curînd putem noi debarca peste ei, la o adică... dacă rușii au intrat la ananghie.

GENERALUL : Marele Duce Nicolae n-a catadixit încă a considera necesar să ne comunice și nouă situația...

ȘONTU : Poate că, totuși, turcii se retrag.

(În acest moment a început să facă telegraful. Telegrafistul și-a pus căștile și începe să citească banda subțire de hirtie, care se desfășoară, sacadat, de pe ruloul aparatului.)

TELEGRAFISTUL : „F. F. URGENT. DE LA CARTIERUL GENERAL TIRNOVO AL MARELUI DUCE NICOLAE...”

GENERALUL : Acum vom afla dezlegarea enigmei...

(Telegraful făcând în continuare ; colonelul Cercez preia ruloul de hirtie cuprinzînd telegrama.)

CERCHEZ (citește adresa) : „Alteței-Sale Domnului Carol, la Poiana...” trebuie să-i fie înmînată personal.

(În biroul său, Prințul Carol scrie o scrisoare. Ușa se deschide, intră Mihai, salută și anunță.)

MIHAI : O comunicare urgentă... Pot intra și domnii ofițeri superiori ?

PRINȚUL CAROL (fără grabă) : Da, desigur. (Mihai îi întinde telegrama lipită pe o coală de hirtie. Cu el au intrat Cercez și generalul, care se mișcă greu, din cauza vîrstei și a volumului său, apoi, Arion și Gheorghiu. Prințul Carol citește, tare...) „TURCIL. INGRĂMĂDIND CELE MAI MARI MASE LA PLEVNA, NE PRĂPĂDESC. ROG A FACE FUZIUNE, DEMONSTRAȚIE ȘI, DACĂ E POSIBIL, TRECEREA DUNĂRII, PE CARE TU DOREȘTI SĂ O FACI INDISPENSABILĂ PENTRU A FACILITA MIȘCĂRILE MELE. SEMNAT : NICOLAE.” (Se oprește o clipă, cugetînd, apoi ia hotărîrea așteptată.) Domnilor ofițeri, pregătiți înaltul ordin de zi pentru ofensiva armatei române. Ofițerii de ordonanță să cheme comandantul de mari unități la Cartierul general, pentru noi ordine. Colonel Cercez, preluați comanda infanteriei ; domnule Arion, continuați bombardamentele ca și mai înainte, dar pe tot frontul între Calafat și Corabia ; maior Gheorghiu, genistul dimitale și pontonierii să pregătească debarcarea peste Dunăre. Raportați de executare. Mulțumesc. (Ies toți ofițerii, afară de Mihai.) Domnule Cernătescu ! Mîne vom părăsi acest loc. Dorește să mulțumesc stăpînului casei, domnului Poienaru. (Îi face semn că poate dispune, și Mihai salută și iese.)

(Cînd iese-n cerdacul scării, Mihai o zărește pe Ana, cu care schimbă o privire, răspunzîndu-i la o întrebare mută, și se îndreaptă spre dînsa. Ana poartă uniforma surorilor de caritate. Ies, împreună, la plimbare. A trecut ziua. În acest amurg, cîntatul trist al goanei

se pot auzi geierii. Atenția spectatorului se îndreaptă acum spre celălalt colț al scenei, unde, într-o debara, în care și-a organizat colțisorul său de odihnă, proprietarul casei, Poienaru, cu vestonul militar atârnat de marginea scaunului, joacă șah, cu niște superbe piese de fildeș, cu doctorul Cernat, la lumina unui sfeșnic de argint cu trei lumânări ajunse aproape de sfârșit și cu o sticlă de Băilești dinainte, de asemenea, golită. O pendulă bate sfertul dinainte de miezul nopții. Se aude o goarnă solitară, cîntînd o doină țărănească, undeva, pe malul Dunării.)

POIENARU (generos): Vezi că intri-n șah, doctore.

(Cernat retrace.)

CERNAT: Merți. Ce ți-a spus Prințul, domnule Poienaru? Cum ți-a mulțumit?

POIENARU: Danke schön!

(Rid amîndoi.)

CERNAT: Șah! (Aceeși mișcare.) Asta a fost tot? (Mai trage din pipă.)

POIENARU: Merți. A zis că vrea să-mi dea o scrisoare pentru Prințesă. Adică, mă-nțelegi, să mă învoiască la București, s-o vad pe Elena... Păi — zic eu — d-aia venirăm aici, Măria-Ta, ca să plec eu acolo? Danke schön!... Și m-a iertat. Trec și eu Dunărea, cu Șonțu, ca tot neamul. (Ceasul bate de miezul nopții.) Hai, să trăim! (Ciocnește.) E aia de 30 de ani; ultima sticlă.

CERNAT (citește eticheta): „Băilești, recolta 1848“...

POIENARU: Ultimul vestigiu al Revoluției părinților noștri, doctore! Adieu...

CERNAT: Revoluția trăiește, e permanentă...

POIENARU: Dar noi? (Îngînă refrenul unui cîntec studențesc.)

„Post jucundam juventutem

Post molestam senectutem

Nos habebit humus“...

Să bem pentru „humus“, doctore, pentru pămîntul ce ne va înghiți...

CERNAT: Pentru viață, pentru victorie!...

POIENARU: Post-mortem. Să bem ultimul strop pentru post-mortem. (Jovial.) Hai, să trăim!

CERNAT: Să trăim. (Se ridică în picioare, amîndoi, și golesc ultimul pahar, pînă la fund.)

(Așezați pe o bancă lingă un stog de fîn din curtea conacului, cu o largă vedere spre Dunăre, sub lună plină, Mihai stă de vorbă cu Ana, umăr lingă umăr.)

ANA: Mihai, e primejdie?

MIHAI: Cum e scris fiecăruia. Fiecare, cu steaua lui. (Se uită pe cer.)

ANA: A căzut o stea.

MIHAI: Nu-i a noastră. (Vrea s-o încurajeze.) A noastră e ca Luceafărul. Eternă.

ANA (se stringe lingă el): Așa crezi tu? (Simplu.) Mihai, aș vrea să-ți spun ceva.

MIHAI (înțelege): Nu cred, că am dreptul... Taci.

ANA (bănuitoare): O iubești, încă?

MIHAI (ride stînjenuit): Pe cine?!

ANA (îi pune degetul pe buze): Eu cred că ea te-a iubit. (Mihai tace și o privește cum se uită la cer.) Dar eu te iubesc mai mult... La ce te gîndești?

MIHAI: La steaua mea... a noastră:

„Nu e păcat,
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?“...

ANA: În seara aceea, numai Elena a înțeles că eu cîntam pentru tine... (Este, brusc, îngrijorată.) Să fii prudent, Mihai! Îmi promiți?... Mă-e sufletul atît de greu...

MIHAI (o asigură, ca pe un copil): Îți promit... maman. (Rid amîndoi.)

ANA: Crezi că Alexa are să m-accepte? Ce-ar face ea, în locul meu?

MIHAI: Ar aștepta... să vadă dacă te merit, eu adevărat.

ANA: Noi n-avem timp, Mihai. Războiul a ucis timpul...

(Se aude o goarnă-n depărtare, apoi alta îi răspunde.)

MIHAI (se ridică): Se-apropie ora. (O ia pe după umeri și o sărută, calm, aproape grav.) Să mergem, Ana.

(Pe ciclorama scenei [sau pe ecran] sînt proiectate, într-un ritm de salve de tun, instantanee grafice de Grigorescu și fotografii ale lui Carol Popp de Szathmáry, primele, intrate în albumul armatei române: „Podul de la Siliștioara“ [Corabia], „Infanteria română în marș“ sau altele. În timp ce se proiectează aceste diapozitive, se aude, de undeva de departe, „Hora curcanilor“:

„Frunză verde ș-o lalea
Trec voinicii Dunărea,
Cîte patru alătura.
Voinici nalți și subțirei,
Nu trece plumbul prin ei.
Și calcă din piatră-n piatră
Parcă sînt făcuți d-un tată;
Și calcă din urmă-n urmă,
Parcă sînt făcuți de-o mumă“.

Acesteia îi răspunde, cu un ecou contrapunctic, din partea opusă, o muzică orientală și un glas cîntînd:

„Neder, neder, bacalim.
Evet, evet, hoș ghioldum“...

Pe scenă, în timp ce banda sonoră nu se oprește, se perindă personaje diverse, cunoscută și necunoscută : Gherea, un ofițer invalid, negustori etc., pentru că ne aflăm pe podul Mogoșoaiei, în același colț de la începutul piesei, unde un vânzător de ziare anunță știrile din „marșă” sa. Este ucenicul, Ion al lui Ion, care, odată cu asta, distribuie și ziarul „Socialistul“.)

UCENICUL (voce) : Luați „Românul“, „Socialistul“, luați „România liberă“, cu fotografia trecerii Dunării ! Luați „Socialistul“, luați trecerea Dunării !..

(Trece Alexa, de mână cu fiul ei, ieșind din culise. Copilul Alexandru are ziarul în mână și-l citește, din mers, mamei sale. Are o nedumerire.)

ALEXANDRU : Mamă, ce-nseamnă „căpitan p.m.“... ?

ALEXA : Căpitan post-mortem. Unde-ai văzut asta ?

ALEXANDRU : Aici. „Morți pentru Patrie“. E o listă-ncreagă. Căpitan p.m. Poienaru Nicolae ; locotenent Lemnea...

(Alexa smulge ziarul din mâinile copilului și citește dintr-o suflare lista, cu spaimă-n suflet. Apoi, răsuflă ușurată, închinându-se discret și stringându-și copilul la piept.)

ALEXA : Nu e... Au scăpat... de data asta.

ALEXANDRU : Cine, mamă ?

ALEXA : Ai noștri. (Ies, odată cu ceilalți.)

(Ritmul muzical al secvenței precedente se stinge treptat, în timp ce partea centrală a scenei oferă acum privirii spectatorului un mare și splendid cort alb, deschis, cu coloane de lemn aurit, cu blazonul familiei imperiale ruse. E o frumoasă zi de august și vântul agită ușor lambrechinul cortului și steagurile albe cu vulturul bicefal. În centrul spațiului din cortul deschis, o masă empire rotundă, pe care se află harta operațiilor Plevnei. Ne aflăm la Marele consiliu de război aliat de la Radenița, unde se află Cartierul Marelui Duce Nicolae, comandant al armatei imperiale de operațiuni. E de față Prințul Carol, cu câțiva dintre ofițerii săi superiori și cu ofițerii superiori ruși ce vor intra de-acum sub ordinele sale. Se remarcă Cerchez și alții, inclusiv Mihai, ofițer de ordonanță. Printre ofițerii ruși, Mihai recunoaște, brusc, pe generalul cneaz Serghei. „Le beau Serge“ al Nataliei.)

CNEAZUL : Bonjour, cher collègue...

MIHAI : Bonjour, mon général...

CNEAZUL : Am zis cher collègue, deci, îmi permit să vă rog să ne spunem pe nume... (Cinic.) Sîntem „colegi“, mi s-a spus, la grațiile prințesei Ipsilanti...

MIHAI : Nu... vă..., nu te înțeleg, mon prince...

CNEAZUL : Ba da, ba da, mais passons. „Aimer est le grand point, qu'importe la maitresse ?“... Alfred de Musset.

MIHAI (jenat) : Ați... ai... mai văzut-o pe Natalia, de-atunci, de la Balul Oștirii ?...

CNEAZUL (rizind) : Pe Natașa ?... Napoleon a spus că, în amor, vitejia bărbatului se dovedește atunci cînd știe să fugă la timp !... (Rid amîndoi, tînereste.) Dacă Napoleon fugea la timp și din Rusia, istoria războiului ruso-ture ar fi fost alta...

MIHAI : Cine știe ? Poate că, de era altfel, nu ne-am fi întâlnit mici noi aici, în războiul acesta... sub același steag.

CNEAZUL : Ți-ar fi părut mai bine ?

MIHAI : Nu știu. Nu cred. Nu.

CNEAZUL (sincer) : Îmi plăci... Dacă toți militarii români sînt ca tine, Mihai, mă bucur că vom lupta împreună, sub steagul creștinătății.

MIHAI : Sub steagul libertății, mon prince.

(Ii face semn că nu mai pot continua conversația.)

MARELE DUCE (căt-re Prințul Carol) : Lieber Vetter Carol, te felicit și mă felicit că Țarul ți-a încredințat conducerea Frontului de vest. Sînt convinși că, sub comanda ta, armata aliată ruso-română va cuceri Plevna de la primul asalt. (Căt-re ofițerii ruși, în limba rusă.) Domnilor, Majesta-te-Sa Împăratul a încredințat Prințului Carol comanda Armatei aliate de vest. Să trăiască !

(Ofițerii răspund, într-un glas, „Să trăiască Înălțimea-Sa !“ Apoi, Marele Duce îi prezintă, pe rînd, cu numele și titlurile fiecăruia. Sînt prezenți : generalul cneaz Imeritinsky, cneazul Serghei, comandantul brigăzii cazacilor din Caucaz, generalul-baron Krüdner, generalii Skobelev și Zotov, oprindu-se asupra acestuia din urmă.)

MARELE DUCE (căt-re Prințul Carol) : Generalul Zotov a fost desemnat de noi pentru a vă servi ca șef al Statelor-majore reunite ale armatei ce cu onoare conduceți. (Ii invită la masa rotundă.) Cunoști planul nostru de atac ? Ce părere ai ?

PRINȚUL CAROL : Generalul Zotov ni l-a înfățișat ieri, la Cartierul nostru domnesc, la Poradim. I-am comunicat obiecțiunile noastre.

MARELE DUCE : Ai obiecțiuni la planul nostru ? Turcii au fost reduși la tăcere la Șipka și pe restul fronturilor !

PRINȚUL CAROL : Contraofensiva lor a fost oprită, cu prețul jertfelor eroice ale ofițerilor și ostașilor ruși și al unor pierderi materiale ce nu se mai pot recupera

curind, din cauza distanței prea mari dintre operațiuni și aprovizionare.

(Printul Carol se uită la Zotov, iar acesta lasă capul în jos, aprobator, înfruntând privirea muștrătoare a Marelui Duce.)

MARELE DUCE : Plevna este un ghimpe de oțel în coastă întregului nostru plan strategic. E Narva, e Malakov-ul turcesc ! Trebuie luptă cu asalt fără întârziere, cu orice preț !

ZOTOV (se explică) : Alteța-Sa, comandantul Frontului de vest, are următoarele obiecțiuni : Plevna este o fortăreață extrem de bine situată din punctul de vedere al terenului, bine înarmată și aprovizionată...

MARELE DUCE (il întrerupe, adresându-se Printului Carol) : Ar trebui să contezi pe bravura trupelor noastre... Avem superioritate numerică.

PRINTUL CAROL : Calculele preliminare mi se par neconcludente. Informațiile noastre înclină mai curând spre o cifră de paritate numerică. Osman Pașa este un comandant foarte capabil, care știe să-și economisească și să-și disimuleze forțele ; să se apere fără pierderi și să lovească cu efect. Bravura trupelor nu-i de ajuns, cu un asemenea adversar... A demonstrat-o !... Și tu mi-ai confirmat-o, telegrafic !

MARELE DUCE (ofensat) : Alte obiecțiuni ?

PRINTUL CAROL : Statul nostru major consideră că planul fortificațiilor Plevnei, furnizat de Zotov, apare incomplet și susceptibil de surprize pentru trupele noastre. E nevoie de operațiuni preliminare mai serioase spre a decide tactica noastră. Înțelegi ?

MARELE DUCE : Tactica germană, Carol ! Operațiuni preliminare, calcule, combinații precegetate !... Cind vrei să luăm Plevna ?

KRÜDNER : Ordonăți, și Plevna va cădea !

(Marele Duce e încântat de acest elan al generalului rus și-l dă exemplu Printului Carol.)

MARELE DUCE : Mulțumesc, baron Krü-
ner ! Ia-te cu ofițeri vă dăm !... *(Insinuant.)* Poate că nu te âncerezi în calitățile ofensive ale oștirii tale ? În definitiv, românii nu s-au mai bătut în războaie din veacul trecut... Dacă te temi...

PRINTUL CAROL (dur) : Nu mă tem. Plevna va cădea. *(Cu încăpăținare.)* Vom face un plan adecvat situației, cucerind, pas cu pas, terenul, pînă ce vom afla și ocupa pozițiunile atacului decisiv. Osman dispune, virtualmente, de întreaga Bulgaria vestică. Trebuie, mai întîi, izolat de baze... Va trebui să contăm și pe voluntarii bulgari...

MARELE DUCE : Sînt convins că vei face totul foarte bine... Aceasta e și credința

agustului mea frate, care-ți-a încredințat comanda superioară. Sînt sigur că îi va fi nespus de plăcut ca atacul decisiv să aibă loc la 30 august, de Sfîntul Alexandru, de ziua numelui său !...

PRINTUL CAROL (dezolat) : Dar azi sîntem în 26 august !...

MARELE DUCE : Exact !... E timp destul !...
Sturm !...

(Pe o cortină audio-vizuală adecvată, exprimînd graba, nerăbdarea și primejdia, scena rulantă ne transpune în căsuța de la Poradim, unde, în vîietul artileriei ce nu mai conținește zi și noapte, la lumina a două opaițe, generalii Cercez și Zotov, împreună cu un alt ofițer rus [Krüdner] și cu doi români [Arion și Șonțu] fac planul operativ.)

CERCHEZ : Divizia a III-a va ataca frontal reduta Grivița, urmînd instrucțiunile date în ordinul de bătaie. *(Cu prietenie, către Șonțu.)* Primul intră-n fos regimentul 10. Batalionul I, al dumatile ! Noroc ! *(Îi înmînează plicul.)*

ȘONȚU (ia ordinul și salută) : Pînă nu deschide ordinul la Divizie, pot ști cine mai intră cu noi odată ?

CERCHEZ : Batalionul I din al 8-lea de linie.

ȘONȚU : Valter Mărăcineanu !... Perfect ! *(Iese.)*

ZOTOV (către Krüdner) : Brigada dumneavoastră va ataca în același timp cu armata română, dar din partea de sud-vest, spre a-i proteja aripa stîngă de vreo încercare a rezervelor lui Osman.

KRÜDNER (șovăind) : Se lasă ceața...

ZOTOV : Orientați-vă din timp, să nu în-
tîrziati la Grivița. Cavaleria generalului cneaz Serghei vă va acoperi dinspre șoseaua Plevna-Sofia și apoi va face joncțiunea cu românii.

ARION (informează) : Cu brigada de călărași a colonelului Roznovanu, care va urma a proteja flancul drept al corpului român.

ZOTOV : Cam asta ar fi tot. *(Toți ofițerii au ieșit, cu excepția lui Zotov și Cercez. Mihai intră, salută și așteaptă ceva : ora II a generalilor. Zotov îi înmînează raportul.)* Atacul, mâine, la orele 15 !... Pînă atunci, ciută numai artileria, din 390 de guri de foc...

(Tunurile bubuie, într-adevăr, neconținut, asurzitor.)

CERCHEZ : Ce spune Măria-Sa ?

MIHAI (citează) : A spus : „Asta-i muzica ce-mi place !”...

(Scena ce urmează, prin fum și ceață, va transpune plastic, în mișcare, marea bătălie rămasă în legendă. Propun să se desfășoare doar pe zgomotele bătăliei și pe imagini su-

gestive, cu acompanyamentul textului și melodiei unei balade cîntate pe-atunci :

„Foaie verde pui de nuc,
Am simțit un dor de ture ;
Mă-aduc bine-aminte măi,
Unde-a fost bătaia-nții.
S-aud tobele bătînd
Și goarneau răsunînd.
Iar dincolo de pîriu
Crește iarbă și cu grîn ;
Nici nu-i iarbă, nici nu-i griu,
Numai sînge pîn'la briu.
Sîngele soldatului
Bate pieptul calului“.

Se pot folosi și efecte cinematografice, secvențe din clasicul „Războiul de Independență“ [1912]. Pătrunzînd, după primul asalt victorios, în Valca Singelui, oamenii maiorului Șonțu intră în panică. Același lucru se întîmplă cu batalionul Mărăcineanu. Turcii sînt, deocamdată, departe și nu trag încă. Li așteaptă pe dorobanți să se apropie, singuri, ca micii la tăiere. Două rînduri de șanțuri păzesc peretele, înalt de trei metri, al Griviței 2, cu toate gurile de foc îndreptate spre atacanți. Ion Ion, într-o mină cu arma și într-alta cu goarna, privește acest loc pustiu în care au intrat ca într-o cursă de șoareci, numai cu cerul senin deasupra. Mărăcineanu se apropie de Șonțu.)

VALTER MĂRĂCINEANU : Domnule maior, ce-nseamnă asta ? Ni s-a spus că dincolo de reduta Grivița facem joncțiunea cu brigada rusă. Ce facem ?

ȘONȚU : Inseamnă că Statul-major general a fost prost informat de maiorul Labovary. Pentru că, iată, sînt două Grivițe. Krüdner o fi ajuns abia dincolo de cea-laltă. Trimite un curier să dea de știre la Comandament, și noi continuăm atacul, pînă intră-n luptă cavaleria noastră și cneazul Serghei. (Șonțu se ridică în picioare, strigînd : „Nainte !“, într-o mină cu sabia scoasă și într-alta cu revolverul, dar tot batalionul e „culcat“ la pămînt, cu armele îndreptate spre inamic. Către ostași.) Ce faceți, fraților, mă lăsați singur, să mă bat cu Osman ? (Vîră sabia-n teacă și smulge steagul din mîna tînrului stegar înfricoșat.) Gornist ! Atacul ! (Aleargă, primul, spre redută.) 'Naintee !

(Ion Ion sună atacul și tot batalionul, într-un „uraa !“ prelung, pornește-n fugă la vale. În acel moment, apărătorii tranșeeleor de pe muchia versantului opus încep focul asupra atacanților, secerîndu-i cu zecile. Cade Șonțu, lovit de moarte. E clipa cînd soldații săi gonesc pe vrăjmași din primele șanțuri, ca-n tabloul lui Grigorescu, „Atacul de la Smîrdan“. Mărit la proporții de simbol, tabloul lui Grigorescu acoperă întreg ecranul care ocupă fundalul scenei. Din tropotul cai-

lor se desprinde galopul unui singur, ce se oprește brusc, în partea scenei unde se presupune a se afla cavaleria rusă. Este Mihai, pe lingă care explodează, pe-alocuri, cite-un obuz. Ajunge la locul indicat, unde, intr-adevăr, cneazul așteaptă, cu ochii pe ceas, în fruntea oamenilor săi. Se aude un cor căzăcesc.)

MIHAI : Domnule general, comandantul armatei ordonă să atacați imediat.

CNEAZUL : Mais, cher ami, mai am o jumătate de oră, conform planului. Ce a intervenit ?

MIHAI : Se pare că baronul Krüdner a pierdut undeva această jumătate de oră, din cauza ceții.

CNEAZUL : Entendu !... Mă bucur că vom lupta alături, dar unul dintre noi trebuie să scape, pour l'amour de l'amour. (Către ai săi, comanda de atac.) Sotnia, vperiood !

(Împreună cu Mihai, în tropotul cailor, regimentul de cavalerie al cazacilor din Caucaz pornește la atac, în linia sa tradițională, spectaculoasă, cu săbiile scoase și cu strigătul ei de luptă : „Taiee !“...)

La dreapta, sub un șopron acoperit cu stuț, se-nține un șir de paturi de campanie al ambulanței divizionare. Prea puține au rămas goale. Ambulanța e servită de doi sanitari, de o soră-șefă și de un singur medic chirurg, care fac ce pot. A sosit căruța sanitară și răniții sînt cărați pe targă. Doctorul Cernat îi ia în primire, pentru primul ajutor, și-i predă sanitarilor, indicîndu-i.)

CERNAT : Aceia, la paturi. Acesta, la cort. Întîi el, binișor !... (Rănitul grav e purtat la cortul care ține loc de sală de operații. Sora de caritate, cu crucea roșie pe bîsmă-luța albă, pregătește cele necesare. Este Ana. Se vede că lucrează mai de mult, fiindcă vorbesc simplu și scurt, ca niște colegi de meserie. Cernat se spală pe mîini. Operează cu mînuși. Rănitul e pus pe masa de operație.) Antisepticul !... Eterul !...

ANA : Iarăși amputație ?

CERNAT : În condițiile în care lucrăm... altfel nu vom putea evita gangrena.

(În timp ce pregătesc rănitul, iar sanitarul îi leagă mîinile și picioarele de masă, acesta trage cu ochiul la mînușile doctorului.)

SANITARUL : La ce puneți mînușile ? Nu vă-ncurcă la lucru ?...

ANA (zîmbește) : Așa e moda acum la Paris !... Gata ? (Către Cernat.) Cred că puteți începe.

(Ana îi pune rănitului tamponul cu eter.)

CERNAT : Războiul e absurd... toate războaiele sint absurde. (Către ostaș.) De unde ești, tunarule ?

TUNARUL : Din bateria lu' don'tenent Moise...

CERNAT : De unde ești, de fel ?

TUNARUL (adormind) : De la Vaslui... O să mor, don'doctor ?

CERNAT (blind) : O să fie bine...

(Slăbit peste măsură de rănille primite, Mihai e adus în spinare de un roșior român, care îl predă sanitarului. Acesta îl întinde pe o targă, cu ajutorul roșiorului. Atunci, Mihai deschide ochii și-l recunoaște.)

MIHAI : Lefter ! Ce faci tu aici ?

LEFTER : Nimic. Ia Grivița, cu-ai noștri !... (Către sanitar.) Aveți grijă de dînsul !

SANITARUL : Cine e ?

LEFTER : Don' locotenent Cernătescu, un consătean de-al meu... E un erou.

(Mihai a leșinat. Sanitarul o vede pe sora-sesă și o strigă, spunîndu-i ceva. Lefter se-avîntă din nou în luptă, cu sabia scoasă. Ana a venit și aproape că s-a prăbușit asupra trupului înșingherat al rănitului. Pe vale. Lefter își continuă acțiunea de urmărire a grupului de călăreți turci în retragere. Regizorul e rugat să știe că scena este aidoma aceleia imortalizată de Grigorescu în pinza „Spionul” și să folosească proiecția ca atare. Se repetă scena rănitului adus în cort pentru operație, dar acesta e, acum, Mihai. Ana, îngrozită la ideea mutilării lui, cînd dr. Cernat se pregătește să amputeze piciorul lui Mihai, îl apără din toată ființa ei.)

ANA : Mă opun. Nu-l poți mutila pe Mihai. Trebuie să încercăm altceva, totul, orice.

CERNAT (dezolat) : Nu are nici măcar o șansă dintr-o mie. Oh, nu știu. Dacăș fi într-un spital civilizat... Nu înțelegi, Ana, că, în condițiile date, nu-ți poți lua această teribilă răspundere ? E-n joc viața lui Mihai... Ești medic, Ana !...

ANA (aproape strigînd) : Nu-nțelegi că Mihai nu ar putea supraviețui ideii de a rămîne un mutilat pe viață, un compătimit, o epavă ?... Îl cunosc ! (Plîngînd.) Îl iubesc !

CERNAT (cedează) : Fie voia ta. Pregătește-l pentru evacuare. (Scoate mânușile și iese.) Telegrafiez imediat generalului Davilla să atașeze un vagon sanitar la trenul de muniții.

(Ana îl pansează și-l mîngîie, în același timp, pe Mihai, încă sub narcoză. El o zărește ca prin vis.)

ANA : Mihai, dragul meu. Nu te mișca. Ai pierdut mult sînge. Ai să scapi. Ai să pleci.

MIHAI : Ana... N-am vrut... Nu vreau... (Din ochii lui picură o lacrimă.) Nu e păcat ?... Le beau Serge a murit... și el... Nu e păcat, ca să se lepede, clipa, clipa ?...

(Mihai recade-n leșin și imaginea Anei devine confuză. Așa cum e, îmbrăcată în alb, i se pare că plutește, undeva, între cer și pămînt, valsînd în rochie de mireasă, în timp ce imagini din filmul de război se-nvîlburează pe ecranul lat al scenei, în alb-negru și roșu de sînge.

Balada ostășească de la 1877 izbucnește pe asaltul Griviței din film :

„Frunză verde crinișor
Fost-ai, bade, roșior ?
Frunză verde toporaș
Fost-ai, bade, călăraș ?
Lelele, fost-am căciular,
Cu căciulă mocănească
Cu glonțu-n pușcă domnească...
Frunză verde ș-o lalea
Ș-am trecut și Dunărea,
Ne-o sunat și trîmbița
Pe cîmpul din Grivița.
Cînd trîmbița răsuna
Osman Pașa tremura !
Cînd sunat-a doua oară
Osman Pașa stă să moară !
Bate pușca, tunul bate,
Bate Plevna de departe,
Și-ți mai spun, lele, o poveste :
Că Plevna, azi, nu mai este !”

Scena turnantă, cu trei decoruri, se va roti, acum, în sens invers. Primul decor : ne aflăm, imediat după victorie, în sala de expoziții din Pasajul Român, de fapt, la o „retrospectivă Grigorescu”, dedicată războiului terminat, către sfîrșitul vernisajului, fiindcă au rămas numai puțini vizitatori. Pe pereții albi, atîrnă lucrările evocate, ca un impresionant jurnal de campanie ; dar și alte tablouri, de pildă, „Portrait de jeune fille”, de la începutul piesei noastre, și „Sentinela”, și „Roșiorul”, și „Alarma”, și „Spionul”, ca și toate celelalte, culminînd cu „Atacul de la Smîrdan”, care acoperă fundalul scenei.

Pe dușumeaua albă, lăcuită, o vedem, din spate, pe Alexa, îmbrăcată încă în negru, însoțită de fiul ei, Alexandru.

Ei se opresc, astfel, văzuți din spate, la tablourile care vor reaminti spectatorului, printr-un artificiu scenografic, etapele parcurse de eroii piesei. Apoi, apare, din sens opus, Natalia Ipsilanti, elegantă și încă frumoasă, care se desparte de un domn distins, în vîrstă, consulul Franței, spre a o saluta pe Alexa. Atunci o vedem pe Alexa din față, alături de fiul ei, proiectați pe „Atacul de la Smîrdan”, aproape ca la fotograf. Cele două femei își dau mîna, cu un zîmbet abia schișat. Din conversația lor scurtă reținem numai trei replici.)

ALEXA : Tu ai secretul frumuseții eterne...

NATALIA (înțelege și se explică, ca pentru o dublă consolare): Secretul unei îmbătrîniri frumoase nu-i altceva decât încheierea unui pact onorabil cu singurătatea... (Acum o înfărmă, simplu, grăbită să se întoarcă lângă domnul acela.) Plec la Paris... Voi, ce faceți ?

(Alexa își ia copilul pe după umeri, iar Alexandru se uită în sus, la ea, răspunzându-i cu aceeași afecțiune înfinită.)

ALEXA : Aici, în eternitate.

(Mama și fiul au rămas acolo, singuri, cu tabloul care sugerează eroismul și permanența luptelor poporului român pentru independență, și stop-cadrul final va marca sensul acestui sfârșit, care este un alt început. Pentru că scena turnantă ne readuce, au ra-

lenti, alte două aspecte, mute și imobile ca o poză de fotograf de-altădată : Floarea, la țară, cu pruncul cel nou în brațe, dinaintea bordeiului ei, sub o pală de vînt, o sărmană văduvă de război, pe același fundal, al „Asaltului de la Smîrdan“, asaltul-simbol, în care au murit bărbații acelor văduve ; urmează, apoi, în tipografie, în tăcănitul mașinilor, dr. Cernat, cu Ana și cu ucenicul, pe același fundal, drapat însă cu un steag roșu ; în sfârșit, ultimul stop-cadru, ce revine la cel dinții ; dar Alexa iese din acel cadru și părăsește expoziția singură, cu pași rari, sonori, în tăcerea absolută a finalului, părăsind și scena. Se aprinde lumina în sală.

După un moment, ca de reculegere, o urmează, în monom, cele cinci personaje din instantaneele precedente ; apoi, într-un ritm alert, restul interpreților piesei, defilînd, la rampă, în aplauzele sfîrșitului de spectacol.)

Cadru din filmul „Războiul de Independență“, realizat în 1912

